

บทที่ 5

บทวิเคราะห์การหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครหมายเลข 9

สรุปวิเคราะห์

เขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งประกอบด้วย 8 อำเภอ กับอีก 1 กิ่งอำเภอนั้น มีหน่วยเลือกตั้งทั้งสิ้น 315 หน่วย เมื่อสิ้นสุดการนับคะแนนเสียงทั่วไปเขตเลือกตั้ง ในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ปรากฏผลคะแนนของผู้สมัครหมายเลข 9 กับผู้สมัครร่วมคณะ และผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้ง แยกเป็นรายอำเภอ ดังรายละเอียดซึ่งแสดงไว้ในตารางที่ 13 และคะแนนในแต่ละหน่วยเลือกตั้งของผู้สมัครหมายเลข 9 ในตารางที่ 14 และตารางที่ 15

คะแนนเสียงจำนวน 1,765 คะแนน ที่ผู้สมัครหมายเลข 9 ได้รับนั้น นับว่าน้อยมากถ้าจะนำไปเปรียบเทียบกับระยะทางการตระเวนหาเสียงตลอดระยะเวลากว่า 40 วัน และยิ่งน้อยมากขึ้นไปอีก เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนของผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งทั้ง 3 คน

จาก 315 หน่วยเลือกตั้ง ผู้สมัครหมายเลข 9 ไม่ได้ได้รับคะแนนเสียงเลยแม้แต่คะแนนเสียงเดียวอยู่ถึง 48 หน่วยเลือกตั้ง หรือเท่ากับร้อยละ 15.20 ของหน่วยเลือกตั้งทั้งหมด ได้รับคะแนนเสียงเพียงหน่วยละ 1 คะแนนอยู่ 57 หน่วยเลือกตั้ง หรือเท่ากับร้อยละ 18.09 ของหน่วยเลือกตั้งทั้งหมด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ได้รับคะแนนเสียงเพียง 57 คะแนน จากหน่วยเลือกตั้ง 105 หน่วยหรือร้อยละ 33.29 ของหน่วยเลือกตั้งอีกถึง 169 หน่วยเลือกตั้งที่ผู้สมัครหมายเลข 9 ได้รับคะแนนเสียงระหว่าง 2 คะแนน ถึง 9 คะแนน กล่าวคือ ได้รับคะแนนต่ำกว่าสิบคะแนน จากมากกว่าครึ่งหนึ่งของหน่วยเลือกตั้งทั้งหมด จึงเหลือเพียง 41 หน่วยเลือกตั้งเท่านั้น ที่ได้รับคะแนนเสียงตั้งแต่ 10 คะแนนขึ้นไป

สำหรับคะแนนเสียงที่ได้รับสูงสุดแต่ละหน่วยเลือกตั้งนั้น คือ 148 คะแนน รองลงมาคือ 83, 82, 53, 49 และ 37 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งเป็นคะแนนจากหน่วยเลือกตั้งเพียง 6 หน่วยเท่านั้น และหน่วยเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนเสียงจำนวนหลายสิบคะแนนดังกล่าวนี้ เป็นหน่วยเลือกตั้ง

ในเขต อ. เขมรราช โพธิ์ไพร และศรีเมืองใหม่ ซึ่งผู้สมัครหมายเลข 9 มีญาติพี่น้องตั้งบ้านเรือน
อยู่จำนวนมาก

ตารางที่ 13 : ผลคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 1, 10, 15, 7, 8 และ 9
แยกเป็นรายอำเภอ

ผู้สมัครรับเลือกตั้ง	คะแนนเสียงที่ได้รับ									รวมคะแนนทั้งสิ้น และร้อยละของ หัวคะแนน
	เขมรราช	ตระการพิชต	ศรีเมืองใหม่	โขงเจียม	ชานฆวน	กุดข้าวปุ้น	โพธิ์ไพร	คาลสูบ	เสนางคณิศร	
นายคุดสิต โสภิตชา	5,924	17,595	4,509	1,624	4,145	8,412	2,450	2,550	3,640	51,119 (17.17)
นายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์	11,366	13,267	3,561	4,141	4,185	2,827	4,158	3,722	3,585	50,812 (14.39)
นายสุรศักดิ์ บัวขาว	2,949	18,348	9,530	1,051	685	3,332	3,984	2,132	378	42,389 (11.38)
ผู้สมัครหมายเลข 7	132	178	123	148	157	49	59	88	97	1,031 (.39)
ผู้สมัครหมายเลข 8	253	183	229	221	438	201	89	101	111	1,826 (.51)
ผู้สมัครหมายเลข 9	361	174	378	190	146	71	305	71	69	1,765 (.50)

ที่มา : แผ่นป้ายประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 24 กรกฎาคม 2531
ของจังหวัดอุบลราชธานี.

ตารางที่ 14 : เปรียบเทียบคะแนนจากหน่วยเลือกตั้งที่ 1-15 ของผู้สมัครบางคน
ในเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี

หน่วย เลือกตั้งที่	จำนวน ผู้มีสิทธิ	จำนวน ผู้มีสิทธิ	ร้อยละ	ผู้สมัคร	ผู้สมัคร	ผู้สมัคร	ผู้สมัคร	ผู้สมัคร	ผู้สมัคร	ผู้สมัคร	ผู้สมัคร	ผู้สมัคร	ผู้สมัคร
				หมายเลข 1	หมายเลข 2	หมายเลข 3	หมายเลข 7	หมายเลข 8	หมายเลข 9	หมายเลข 10	หมายเลข 13	หมายเลข 14	หมายเลข 15
1	812	694	85.47	291	232	22	4	5	3	47	188	16	39
2	742	587	79.11	271	209	52	3	2	5	41	232	6	17
3	594	567	95.45	288	203	28	0	1	13	35	117	7	41
4	647	637	98.45	358	308	68	20	23	16	85	88	11	38
5	436	417	95.64	129	136	34	12	8	5	64	94	9	39
6	405	352	86.91	138	117	9	2	1	3	92	80	5	27
7	339	303	89.38	163	134	16	3	2	1	14	54	7	10
8	387	324	83.72	173	160	8	1	2	1	29	63	4	16
9	130	107	82.31	21	13	7	0	2	1	65	8	16	47
10	625	512	81.92	339	273	42	3	4	3	139	25	5	20
11	696	640	91.95	414	373	14	0	8	1	36	219	9	34
12	337	279	82.79	89	75	13	1	0	1	98	47	11	33
13	169	153	90.53	55	34	3	2	1	3	29	7	0	12
14	136	115	84.56	42	34	1	0	1	12	55	8	2	24
15	497	432	86.92	283	199	9	1	0	4	148	92	1	31

ที่มา : ประมวลผลคะแนนโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ ธนาคารกรุงไทย สาขาอุบลราชธานี.

ตารางที่ 15 : ผลคะแนนของผู้สมัครหมายเลข 9 จาก 315 หน่วยเลือกตั้ง

หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน

16	3	38	2	60	0	82	1
17	1	39	1	61	0	83	5
18	1	40	1	62	2	84	5
19	3	41	14	63	0	85	4
20	3	42	2	64	2	86	6
21	33	43	1	65	0	87	0
22	2	44	4	66	5	88	28
23	4	45	0	67	0	89	10
24	11	46	1	68	3	90	5
25	29	47	7	69	1	91	4
26	1	48	0	70	1	92	1
27	7	49	8	71	4	93	2
28	4	50	82	72	1	94	2
29	3	51	4	73	2	95	0
30	9	52	0	74	4	96	2
31	2	53	0	75	1	97	4
32	0	54	1	76	3	98	-
33	0	55	0	77	1	99	3
34	0	56	0	78	0	100	5
35	4	57	0	79	1	101	1
36	3	58	0	80	1	102	1
37	0	59	0	81	1	103	0

ตารางที่ 15 (ต่อ)

หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน

104	0	126	4	148	6	170	8
105	3	127	5	149	6	171	0
106	0	128	3	150	2	172	7
107	1	129	1	151	6	173	0
108	1	130	1	152	2	174	0
109	4	131	0	153	6	175	3
110	0	132	2	153	1	176	12
111	3	133	2	155	3	177	2
112	0	134	0	156	3	178	5
113	2	15	22	157	4	179	1
114	0	136	5	158	2	180	0
115	1	137	3	159	22	181	26
116	4	138	49	160	8	182	8
117	1	139	2	161	8	183	8
118	5	140	3	162	8	184	2
119	3	141	4	163	8	185	4
120	0	142	2	164	1	186	2
121	1	143	1	165	2	187	6
122	1	144	8	166	5	188	2
123	3	145	14	167	5	189	1
124	2	146	6	168	20	190	2
125	0	147	8	169	15	191	1

ตารางที่ 15 (ต่อ)

หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน

192	7	214	7	236	0	258	1
193	1	215	1	237	6	259	2
194	2	216	4	238	8	260	3
195	13	217	8	239	5	261	3
196	0	218	2	240	1	262	1
197	2	219	4	241	2	263	4
198	148	220	14	242	4	264	0
199	32	221	0	243	2	265	8
200	3	222	1	244	4	266	1
201	5	223	3	245	2	267	4
202	1	224	1	246	8	268	0
203	4	225	4	247	1	269	2
204	-	226	37	248	2	270	1
205	4	227	4	249	9	271	4
206	3	228	9	250	6	272	0
207	7	229	3	251	10	273	3
208	9	230	1	252	4	274	3
209	3	231	1	252	4	274	3
210	2	232	1	254	5	276	1
211	1	233	1	255	8	277	4
212	7	234	3	256	3	278	6
213	4	235	2	257	5	279	2

ตารางที่ 15 (ต่อ)

หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน หน่วยเลือกตั้งที่ คะแนน

280	5	289	1	298	7	307	2
281	3	290	4	299	20	308	13
282	12	291	2	300	0	309	2
283	2	292	0	301	12	310	3
284	0	293	0	302	0	311	2
285	3	294	1	303	53	312	2
286	6	295	0	304	31	313	12
287	12	296	83	308	3	314	10
288	7	297	9	306	6	315	35

* ข้อมูลที่ขาดหายไป เพราะเจ้าหน้าที่ธนาคารไม่สามารถเก็บได้ครบถ้วนทั้งหมด .

ที่มา : ประมวลผลของคะแนนด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาอุบลราชธานี.

หมายเหตุ : ผลคะแนนหน่วยเลือกตั้งที่ 1 - 15 โปรดดูในตารางที่ 14.

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คะแนนของผู้สมัครหมายเลข 9 นับว่า เป็นผลคะแนนของ 1 ใน 30 ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้รับการเลือกตั้ง กล่าวคือ ผู้สมัครหมายเลข 9 เป็นผู้สมัครที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งอันดับที่ 19 ในเขตเลือกตั้งที่ 4 และจากการศึกษาการหาเสียงของผู้สมัครหมายเลข 9 มาโดยละเอียด ในบทที่ 4 จะเห็นว่า มีสาเหตุหลายประการที่ทำให้ผู้สมัครหมายเลข 9 ได้รับคะแนนเสียงเพียง 1,765 คะแนน หรือเท่ากับร้อยละ .05 จากคะแนนเสียงทั้งหมดในเขตเลือกตั้งที่ 4 คือ 346,001 คะแนน ไม่ได้รับการเลือกตั้งในครั้งนี้ สาเหตุต่างๆ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ดังนี้ คือ สาเหตุจากตัวผู้สมัครหมายเลข 9 เอง รวมทั้งวิธีการหาเสียงของผู้สมัครหมายเลข 9 ด้วย สาเหตุจากผู้สมัครร่วมคณะ จากพรรคการเมืองที่สังกัด จากผู้สมัครรับเลือกตั้งคนอื่นา ซึ่งมีวิธีการหาเสียงที่ถูกต้องกับสภาพของเขตเลือกตั้ง และสาเหตุจากลักษณะโดยทั่วไป ในเขตเลือกตั้งที่ 4 ด้วยและต่อไปนี้จะได้พิจารณาสาเหตุต่างๆ ดังกล่าวโดยละเอียด

1. ผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 9 และวิธีการหาเสียง

เพราะ เป็นผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนทางการ เมืองการปกครองมาพอสมควร ทำการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอย่างจริงจังตั้งแต่วันที่ 21 มิถุนายน - 23 กรกฎาคม 2531 โดยยึดหลักการบนความถูกต้องของกฎหมายเลือกตั้ง และพึ่งความสามารถของตัวเองเท่านั้น ลักษณะต่างๆ ดังกล่าวมานี้ ผู้สมัครหมายเลข 9 จึงค่อนข้างจะเป็นนักอุดมการณ์ ยึดถือแนวความคิด และวิธีการที่กำหนดเอาไว้ไว้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งเป็นคุณสมบัติของนักการเมืองสมัครเล่น (political amateur) นักพหุภยที่ยืนอยู่บนหลักการมากกว่าความเป็นจริง¹ ต่างจากนักการเมืองอาชีพ (professional politicians) ที่มีประสบการณ์ทางการเมืองเป็นอย่างดี ความมีประสบการณ์ทางการเมืองเป็นอย่างดี ทำให้เกิดความชำนาญทางการเมือง และมีความพร้อมในเรื่องทรัพยากรทางการเมือง เสริมให้นักการเมืองอาชีพประสบผลสำเร็จในทางการเมืองเสมอ

¹ พิชัย เก้าสาราย และคณะ, การเลือกตั้งปัดตานี ปี 2529 ศึกษากรณีกระบวนการหาเสียงและระบบห้วคะแนน, อ่างแล้ว. (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา, 2530.)

ผู้สมัครหมายเลข 9 นอกจากจะเป็นนักอุดมการณ์ และนักการเมืองสมัครเล่นดังกล่าวแล้ว ยังขาดทรัพยากรทางการเมืองอีกมาก นับตั้งแต่อิทธิพล บารมี ซึ่งต้องสร้างสมเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยเรื่อง "เงิน" ซึ่งสภาพสังคมไทยในปัจจุบันยกย่องผู้มีเงิน หรือผู้มีฐานะ เศรษฐกิจกันมาก สำหรับประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 เมื่อรับเงินแล้ว มักทำตามสัญญาที่ให้ไว้กับเจ้าของเงิน เพราะประชาชนเหล่านี้ยึดถือ "บาป-บุญ-คุณ-โทษ" เป็นสรณะ ยาเกรงบาป และเป็นหนี้บุญคุณคนอื่น เงินจึงมีส่วนอย่างยิ่งในการเสริมอิทธิพลบารมีของบุคคล ผู้มีอันจะกิน คหบดี เศรษฐี ในตำบล อำเภอต่างๆ จึงเป็นบุคคลที่ประชาชนรู้จัก ให้ความเคารพนับถือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนจึงใช้ความได้เปรียบในเรื่อง เศรษฐกิจ สร้างอิทธิพล บารมีของตนเองขึ้นได้ในช่วงเวลาสั้นๆ หรือจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าประชาชนในชนบทให้ความยำเกรงบุคคลเพียง 2 ประเภท คือ "ผู้มีเงิน และคนมีสี" ผู้มีเงินก็คือผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ สามารถให้ความช่วยเหลือประชาชนได้ส่วนคนมีสี ก็คือ ข้าราชการ ซึ่งมีฐานะเป็นเจ้านายของประชาชน หรือเจ้าคนนายคนมานานแล้ว และการมีเงินยังทำให้มีพวกอีกด้วย กล่าวคือ คนมีเงินมากสามารถสร้างอิทธิพลบารมีได้มาก ทำให้หลายคนกลายเป็นผู้นำหรือชนชั้นน่านในท้องถิ่น มีฐานะเป็นผู้อุปถัมภ์ (patrons) โดยมีผู้มาขอความช่วยเหลืออยู่ภายใต้ความอนุเคราะห์จำนวนมาก (clients) นับตั้งแต่ลูกหนี้เงินกู้ ลูกจ้าง ลูกน้อง คนงานในบริษัท ห้างร้าน ญาติพี่น้อง และคนอื่น ๆ ที่บรรดาผู้อุปถัมภ์ชักนำมา เพราะฉะนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีเงินมาก ย่อมมีอิทธิพล บารมีสูง มีพวกมาก มีห้วคะแนน และผู้ทำงานหาเสียงช่วยจำนวนมากด้วย จะเห็นว่า ทรัพยากรทางการเมืองมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นที่รู้จักของประชาชนหรือไม่เพียงใด กล่าวคือ ผู้สมัครที่มีทรัพยากรทางการเมืองมาก เช่น ผู้สมัครหมายเลข 1, 2 และ 10 ซึ่งเป็นอดีต ส.ส. ผู้สมัครหมายเลข 2, 13, 15, 25 ซึ่งเป็นผู้สมัครหลายสมัยในเขตเลือกตั้งที่ 4 จึงเป็นผู้มีอิทธิพล บารมีมาก เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางของประชาชน ในขณะที่ผู้สมัครหมายเลข 9 เป็นเพียงผู้สมัครหน้าใหม่ หาเสียงอย่างประหยัด เป็นเงินเพียงประมาณ 10,000 บาท โดยไม่มีห้วคะแนน และผู้ทำงานช่วยเหลือในการหาเสียง ประชาชนจึงไม่ค่อยรู้จัก ไม่มีความผูกพันในการที่จะต้องลงคะแนนเสียงให้ คะแนนเสียงส่วนใหญ่ที่ผู้สมัครหมายเลข 9 ได้รับ จึงน่าจะมาจากญาติพี่น้องบางคน และคะแนนจากประชาชนบางคนที่เคยฟังการปราศรัย และพูดคุยกับผู้สมัครหมายเลข 9

เหตุผลดังที่ได้พิจารณาข้างต้น สอดคล้องกับผลการเลือกตั้งทั่วไปหลายครั้งที่ผ่านมาของเขตเลือกตั้งที่ 4 ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 24 กรกฎาคม 2531 คือ นายดุสิต โสภิตชา เป็นอดีต ส.ส.ปี 2522, 2529 และได้อันดับที่ 3 คือ สอดตกเมื่อปี 2526 แต่อันดับที่ 2 เพียง 3,206 คะแนน นายดุสิตเป็นชาว อ. กุดข้าวปุ้น มีความร่ำรวยระดับปริญญาโท มีตำแหน่งเป็นถึงรองเลขาธิการพรรคกิจประชาคม ซึ่งมีนายบุญชู โรจนเสถียร เป็นหัวหน้าพรรค อิทธิพล บารมีของนายดุสิตเกือบทำให้ผู้สมัครร่วมคณะคนหนึ่งได้รับการเลือกตั้งเมื่อปี 2529 นายดุสิตมักทำหน้าที่ ส.ส. เข้มแข็ง มีผลงาน และมีข่าวคราวทางโทรทัศน์ และ น.ส.พ. เสมอ การเลือกตั้งครั้งนี้ นายดุสิตจึงได้อันดับที่หนึ่ง มีคะแนนถึง 51,119 คะแนน

ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งอันดับที่ 2 คือนายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ เป็นอดีต ส.ส. 4 สมัย และรวมเป็น 5 สมัยในการเลือกตั้งครั้งนี้ นายอดิศักดิ์เป็นผู้มีความผูกพันกับเขตเลือกตั้งที่ 4 มาก เพราะนอกจากจะเป็นอดีต ส.ส. หลายสมัยดังกล่าวแล้ว ยังมีกิจการรับเหมาก่อสร้างถนนหนทาง ขุดบ่อ สร้างอุโบสถ ฯลฯ อยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 4 ด้วย^๒ ผลงานจากงบประมาณจังหวัด และจากการทุ่มเทเพื่อการหาเสียงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 จึงทำให้นายอดิศักดิ์มีอิทธิพล บารมีมาก เป็นบุคคลที่ประชาชนในเขตเลือกตั้งนี้รู้จักกันดีที่สุดคนหนึ่ง ประชาชนหลายคนในเขต อ. เขมราฐ โพธิ์ไทร ตระการพืชผล นิยมชมชอบนายอดิศักดิ์มาก เพราะช่วยเหลือในการจัดซื้ออุปกรณ์ในการก่อสร้างกุฏิ อุโบสถ เมรุเผาศพ ให้กับวัดต่างๆ ประชาชนไปขอความช่วยเหลือเรื่องเงินทอง ก็มักให้ความช่วยเหลือเสมอ

ส่วนผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งคนที่สาม คือ นายสุรศักดิ์ บัวขาว แม้ว่าเพิ่งได้รับการเลือกตั้งครั้งแรก แต่ก็เคยสมัครรับการเลือกตั้งมาก่อน เมื่อปี 2529 และเคยได้รับคะแนนมากถึง 18,815 คะแนน นับเป็นอันดับที่เจ็ด นายสุรศักดิ์เป็นชาว ต. คอนสาย อ. ตระการพืชผล อยู่ด้วยการหาเสียงที่โดดเด่นทำให้เป็นที่รู้จักของประชาชนเขตเลือกตั้งที่ 4 ครั้งนี้ คือ นำประชาชนจำนวนหลายร้อยคนไปเดินขบวนประท้วงเรื่องป่าสงวนดงขุมคำ ที่หน้าศาลากลางจังหวัด อุบลราชธานี ตอนปลายเดือนมิถุนายน 2531 ในการพบปะกับประชาชนนั้น นายสุรศักดิ์มักมีสิ่งของ

^๒ สัมภาษณ์ จุมพล อ่อนดี, ราษฎรอำเภอตระการพืชผล, 10 มิถุนายน 2531.

จำพวกหมาก พลู อาหารการกินไปแจกจ่ายประชาชน เสมอวิธีการหาเสียงของนายสุรศักดิ์ดังกล่าว ทำให้ประชาชนเกิดความนิยม หลายคนกล่าวว่า " เป็นคนที่อยู่ฝ่ายประชาชน จึงอยากให้เป็น ส. ส. สักครั้งหนึ่ง"³

โดยสรุปแล้ว จะเห็นว่า ผู้สมัครหมายเลข 9 ซึ่งมีทรัพยากรหาเสียงจำกัด มีลักษณะของนักการเมืองสมัครเล่น ยึดถือหลักการมากกว่าความเป็นจริง ขาดอิทธิพล บารมี ไม่เป็นที่รู้จัก หรือไม่เป็นที่นิยมชมชอบของประชาชน และเมื่อผู้สมัครหมายเลข 9 ได้ดำเนินการหาเสียง ซึ่งมีน้ำหนักน้อยในการจูงใจประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 ได้แก่ การปราศรัยแถลงนโยบาย* และแนวทางแก้ปัญหาต่างๆ และบางครั้งคำปราศรัยยังมีลักษณะโจมตีวิธีการหาเสียงของผู้สมัครบางคน ซึ่งประชาชนในหลายตำบล หลายอำเภอให้ความนิยมชมชอบด้วย แม้ว่าจะไม่ระบุชื่อชัดเจนก็ตาม การปราศรัยของผู้สมัครหมายเลข 9 จึงไม่สามารถจูงใจให้ประชาชนนิยมหรือตัดสินใจเลือก นอกจากการปราศรัยแล้ว การเดินทางเสียงพบกับประชาชนตามสถานที่ต่างๆ ก็ขาดอำนาจในการชักจูงใจประชาชน ไม่มีการทำข้อตกลง หรือเจรจาต่อรองที่ดีมีน้ำหนักพอที่จะให้ประชาชนคล้อยตามได้ การเดินทางเสียงส่วนใหญ่จึงเป็นการเดินแจกบัตร เบอร์ ใบปลิว และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนไปเลือกตั้งเท่านั้น และโปสเตอร์ ซึ่งเป็นสื่อสำคัญในการหาเสียงของผู้สมัครหมายเลข 9 ก็มีน้อยเกินไป แม้ว่าจะมีลักษณะเด่นน่าสนใจ คือ กว้าง 1 ฟุต 5 1/2 นิ้ว ยาวถึง 2 ฟุต พิมพ์หมายเลขด้วยสีแดงสดตา จึงปิดได้ไม่ทั่วถึง และเมื่อปิดแล้ว ต่อมาถูกฉีกทำลายหรือหลุดล่อน ชำรุดเสียหายตระเวนหาเสียงย้อนมาพบอีกครั้ง ก็ไม่สามารถปิดเพิ่มเติมได้ ซึ่งผิดกับผู้สมัครที่มีทรัพยากรทางการเมืองพร้อมเพรียง ซึ่งจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ สัมภาษณ์ สัมฤทธิ์ บุญประกอบ, ราษฎร หมู่บ้านโป่งน้อย ต. คอนสาย อ. ตระการพิชผล 21 มิถุนายน 2531.

* ระหว่างตระเวนปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครหมายเลข 9 นั้น มีประชาชน 2 ราย เข้ามาขอเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายพรรค เมื่อสอบถามถึงวัตถุประสงค์ ได้รับคำตอบว่า "จะนำไปให้ลูกสาวทำการบ้านส่งครู"

2. ผู้สมัครร่วมคณะ คือผู้สมัครหมายเลข 7 และ 8

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 4 มักมีลักษณะที่ผู้สมัครจะหาคะแนนนิยมเป็นส่วนตัว มากกว่าการหาเสียงร่วมกันเป็นหมู่คณะ กล่าวคือ ใน การปราศรัยก็ดี การเดินหาเสียงพบปะประชาชนก็ดี ตลอดจนการปรากฏตัวตามสถานที่ต่างๆ ผู้สมัครคนใดคนหนึ่งมักไปกับกลุ่มผู้ช่วยเหลือเท่านั้น ทั้งนี้ นอกจากเหตุผลที่ว่า ประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 ไม่นิยมเลือกเป็นพรรคตั้งประวัติการเลือกตั้งที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี 2522 ซึ่งไม่ปรากฏมีพรรคการเมืองใดได้รับการเลือกตั้งทั้งคณะแม้แต่ครั้งเดียว ก็มีเหตุผลทางด้านลักษณะการหาเสียงสร้างความนิยมของผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย เหตุผลนี้สามารถอธิบายได้ดังนี้ คือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้สมัครร่วมคณะเดียวกัน มักมีอิทธิพลและบารมีไม่เท่าเทียมกันในสายตาของประชาชน ผู้สมัครหัวหน้าคณะของแต่ละพรรคการเมืองจะถูกยอมรับในความรู้จักของประชาชนโดยทั่วไปว่า มีบารมีสูงกว่าผู้สมัครร่วมคณะโดยปริยาย ดังนั้น เมื่อผู้สมัครที่มีอิทธิพล บารมี ทรัพยากรทางการเมืองทัดเทียมกันสมัครร่วมคณะเดียวกัน จึงมักจะมีปัญหาในการหาเสียงสร้างความนิยมในหมู่ประชาชน และเป็นการลำบากต่อผู้สมัครที่อยู่ตรงกลาง หรือท้ายคณะ ในการหาเสียงให้ได้เท่ากันหรือมากกว่าผู้สมัครหัวหน้าคณะ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ระบบหัวคะแนน หรือการซื้อเสียง เพราะถ้าหากจะทำได้จริง ก็คาดว่าจะต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมหาศาลทีเดียว เหตุนี้ ผู้สมัครร่วมคณะที่อิทธิพล บารมี มีทรัพยากรทางการเมืองทัดเทียมกัน จึงมักหาเสียงแยกกัน อาจมีหัวคะแนนคนเดียวกัน แต่ต่างคนต่างตั้งหัวคะแนนของตนไว้ส่วนหนึ่งด้วย และโดยปกติแล้ว ผู้สมัครที่มีทรัพยากรทางการเมืองมากมีอิทธิพลบารมีสูง มักจะไม่สมัครรับเลือกตั้งร่วมคณะกับผู้สมัครที่มีทรัพยากรทางการเมือง อิทธิพลบารมีทัดเทียมกัน แต่จะหากคนมาสมัครร่วมคณะ เพียงเพื่อให้ครบตามกฎหมายเลือกตั้งกำหนดไว้เท่านั้น ในกรณีที่หัวหน้าพรรคการเมืองเป็นผู้มีอำนาจจัดลำดับผู้สมัครในเขตเลือกตั้งต่างๆ การปรับเปลี่ยนลำดับที่ผู้สมัคร โดยให้ผู้ที่เคยอยู่ในอันดับรองขึ้น เป็นหัวหน้าคณะ และให้ผู้ที่เคยเป็นหัวหน้าคณะไปอยู่ในอันดับรอง ก็อาจทำให้ผู้ที่เคยเป็นหัวหน้าคณะไม่ยอมรับ และไม่พอใจได้⁴ และในบางกรณี เมื่อคณะจับสลากหมายเลข

⁴ "นายพิภพ อะสีติรัตน์ ลากออกจากพรรคประชากรไทย ไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 15" สมัคร สุนทรเวช, บรรยายที่พรรคประชากรไทย, 17 มิถุนายน 2531.

ประจำตัวได้หมายเลข 1, 2, 3 ก็อาจทำให้มีการแย่งชิงหมายเลขกันขึ้นได้ดังกรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคประชากรไทย เขตเลือกตั้งที่ 1 อุบลราชธานี ดังกล่าวมาแล้ว

การทำเสียงสร้างคะแนนนิยมในเขตเลือกตั้งที่ 4 ของบรรดาผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงเป็นลักษณะของการทำเสียงเดียว ผู้สมัครร่วมคณะของพรรคการเมืองหลายพรรค ที่มีทรัพยากรทางการเมืองทัดเทียมกัน มักปรากฏตัวต่อประชาชนตามสถานที่ต่างๆ คนละวันเวลากัน ทั้ง 11 พรรคการเมืองในเขตเลือกตั้งที่ 4 ซึ่งหาเสียงอย่างจริงจังอยู่ประมาณ 9 พรรค คือ พรรคกิจสังคม พรรคพลังธรรม พรรคประชากรไทย พรรคกิจประชาคม พรรคประชาธิปไตย พรรคก้าวหน้า พรรคเสรีนิยม พรรคชาติไทย และพรรคพวงชนชาวไทย จึงมีเพียงพรรคพลังธรรม และพรรคประชากรไทยที่หาเสียงร่วมกันเป็นหมู่คณะ ถึงกระนั้นก็ตาม ผู้สมัครพรรคการเมืองทั้งสองพรรคดังกล่าวยังต้องแยกหาเสียงในบางครั้งด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีของพรรคประชากรไทยมีการแตกแยกทางความคิดในแนวการทำเสียงและการหาเสียงแข่งขันกันเองจนต้องแยกกันหาเสียงแล้วผู้สมัคร 2 คน ในคณะต้องหยุดการทำเสียงในที่สุด

ผลการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 4 ครั้งนี้ ก็ยืนยันคำอธิบายดังกล่าว เพราะผู้ได้รับการเลือกตั้งทั้งสามคนมาจากพรรคการเมือง 3 พรรค และหาเสียงสร้างความนิยมเป็นส่วนตัวมากกว่าจะร่วมหาเสียงเป็นหมู่คณะ จากการตระเวนสังเกตการณ์ในระหว่างการหาเสียงนั้น ไม่ปรากฏว่าผู้สมัครหมายเลข 1 และ 2 ออกไปพบปะประชาชนแต่อย่างใด มีเพียงประชาชนบางคนเล่าว่าผู้สมัครหมายเลข 1 และ 2 ซึ่งมีความพยายามที่จะให้ได้รับเลือกตั้งทั้งสองคนเหมือนเมื่อปี 2529 เคยมาพบและประชุมกับบรรดาหัวคะแนนเพียงครั้งเดียว โดยผู้สมัครหมายเลข 1 พยายามจะดึงให้ผู้สมัครหมายเลข 2 ได้รับการเลือกตั้งด้วย เพราะผู้สมัครหมายเลข 2 เป็นนายทุนในการหาเสียงให้ผู้สมัครหมายเลขหนึ่ง^๖ อย่างไรก็ตาม ผู้สมัครหมายเลข 10 ปกติแล้วจะหาเสียงคนเดียวตลอดเวลา เมื่อพบผู้สมัครหมายเลข 10 หาเสียงที่ ต. เอือดใหญ่ และ อ. ศรีเมืองใหม่ ผู้สมัครหมายเลข 10 จะหาเสียงคนเดียว โดยไปกับคณะผู้ทำงานช่วยเหลือ

^๖ สัมภาษณ์หนูนัด พรหมบุตร, ราษฎร ต. เอือดใหญ่ อ. ศรีเมืองใหม่, 18 กรกฎาคม 2531.

ประมาณ 4-5 คนเท่านั้น สำหรับผู้สมัครหมายเลข 15 ซึ่งได้รับการเลือกตั้งอีกคนหนึ่ง แม้จะมีการร่วมปราศรัยกับผู้สมัครร่วมคณะหมายเลข 13, 14 บ้าง แต่เท่าที่พบก็หาเสียงโดดเด่นเช่นกัน และสาเหตุที่ได้รับการเลือกตั้ง ทั้งๆ ที่อยู่อันดับสุดท้ายในคณะ ก็จากผลงานการต่อสู้เรื่องป่าสงวน และพาชาวบ้านไปเดินขบวนประท้วงส่วนหนึ่งด้วยนั่นเอง นอกจากนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งอีกหลายคน เช่น หมายเลข 13, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 25 เป็นต้น รวมทั้งหมายเลข 9 ใน ช่วง 5 วันสุดท้าย ต่างหาเสียงเดียวกันทุกคน

ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ก็ไม่ได้หมายความว่า ผู้สมัครในเขตเลือกตั้งที่ 4 จะต้องหาเสียงเดียวจึงจะได้รับการเลือกตั้ง เพราะโอกาสที่จะได้รับการเลือกตั้งทั้งคณะก็สามารถเป็นไปได้ ทั้งนี้ ผู้สมัครร่วมคณะต้องมีความสมัครสมานสามัคคี มีคุณสมบัติไม่แตกต่างกันมากนัก ระวังคำหาเสียงเลือกตั้งในลักษณะของหมู่คณะด้วยความตั้งใจจริงตลอดเวลา ประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 ก็อาจยอมรับได้ แต่ปัจจุบัน ประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 ก็เหมือนกับประชาชนในเขตเลือกตั้งอื่นอีกหลายแหล่ง คือ ถูกนักการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือแม้แต่ทางราชการยึดเยียดบทเรียนที่ไม่ถูกต้องให้อยู่ตลอดเวลา ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสร้างความสำนึกขึ้นเสียก่อนจึงสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้สำเร็จเกี่ยวกับผู้สมัครหมายเลข 7 และ 8 ซึ่งเป็นผู้สมัครร่วมคณะของผู้สมัครหมายเลข 9 สามารถแยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่างผู้สมัครคณะนี้ได้หลายประเด็น คือ

1. วัยวุฒิ (generation) ผู้สมัครหมายเลข 7 อายุ 72 ปี ผู้สมัครหมายเลข 8 อายุ 25 ปี ผู้สมัครหมายเลข 9 อายุ 35 ปี เห็นได้ชัดเจนว่าช่วงอายุ (generation) แตกต่างกัน 3 รุ่น กล่าวคือ ผู้สมัครหมายเลข 8 เป็นคนรุ่นใหม่ ซึ่งกระตือรือร้น และมองโลกสวยงาม ผู้สมัครหมายเลข 7 เป็นคนรุ่นเก่า ซึ่งจะมักจะยึดติดกับประสบการณ์เก่า และไม่นิยมการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกินไป (conservative) ส่วนผู้สมัครหมายเลข 9 อยู่ระหว่างกลางของคนสองรุ่นดังกล่าว

2. คุณวุฒิ (knowledge and experience) ผู้สมัครหมายเลข 7 เป็นอดีตข้าราชการตำรวจ รับราชการตั้งแต่ชั้นประทวนคือ พลฯ ตำรวจจนเป็นสัญญาบัตร ความรู้ความชำนาญจึงมักเกี่ยวข้องกับขังกองงานวิชาชีพตำรวจ ผู้สมัครหมายเลข 8 เพิ่งจบปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ซึ่งเป็นทางด้านวิชาครู แต่ยังไม่เคยทำงานด้านดังกล่าวเลย ผู้สมัครหมายเลข 9 อดีตเคยรับราชการเป็นครูประจำบาล จบการศึกษาคณะรัฐศาสตร์ การเมืองการ

ปกครอง ปัจจุบันยังศึกษาต่อในด้านการเมืองการปกครอง จึงเห็นได้ว่า ความรู้พื้นฐานของผู้สมัคร 3 คน แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้มีแนวความคิด ความสามารถทางการเมืองแตกต่างกันด้วย

3. เพศ (sex) แม้ว่าจะไม่มีผลแตกต่างกันมากนักต่อวิธีการหาเสียง หรือการสร้าง ความนิยมในหมู่ประชาชน แต่สำหรับรูปแบบวิธีการของการหาเสียงของผู้สมัครขณะนี้แล้ว เพศก็มี ส่วนทำให้เกิดความแตกต่างในพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม ในสังคมบางประการ กล่าวคือ เพศชายมักใช้ชีวิตประจำวันอย่างเรียบง่าย ไม่มีพิธีรีตอง ขณะที่เพศหญิง จะอาศัยหลับนอนบนศาลาวัดก็ดูไม่เหมาะสม ความเข้มแข็ง อดทน ในการเดินทางสมบุกสมบัน รอนแรมไปตาม ทางวิบาก กลางป่าเขา ก็แตกต่างกันด้วย ผู้สมัครหมายเลข 8 ค่อนข้างจะ เชื่องช้าในการทำ งานหาเสียง แต่ผู้สมัครหมายเลข 7 และ 9 ว่องไว ทันเหตุการณ์มากกว่า

4. สถานภาพทางสังคม (social status) โดยสรุปแล้ว ผู้สมัครขณะนี้ ไม่มีความ แตกต่างกันมากนักมีเพียงผู้สมัครหมายเลข 7 ซึ่งดูจะมีฐานะมั่นคงมากที่สุด กล่าวคือ เป็น ข้าราชการเกษียณอายุราชการ ได้รับบำนาญเดือนหนึ่งราว 3,500 บาท บุตรชาย-หญิง บางคน สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทจากต่างประเทศ และทุกคนมีงานทำ สามารถช่วยเหลือจุนเจือ พ่อ - แม่ ได้ อย่างไรก็ตาม ผู้สมัครขณะนี้ก็มีความแตกต่างกันที่ เป้าหมาย และความสามารถใน การจ่ายเงินเป็นทุนในการหาเสียง เพราะผู้สมัครหมายเลข 7 จะขอยืมเพียง 2,000 บาท เท่าที่ทางพรรคให้มา หมายเลข 8 จะจ่ายเงินส่วนตัวไม่เกิน 2,000 บาท ส่วนผู้สมัครหมายเลข 9 วางแผนไว้ว่า จะดำเนินการหาเสียงด้วยวิธีการนี้ไปจนถึงวันเลือกตั้ง ค่าใช้จ่ายจะมากหรือน้อย อย่างไร คาดว่าคงไม่เกิน 20,000 บาท⁶

ความแตกต่างระหว่างผู้สมัครหมายเลข 9 และคณะ ในประเด็นต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว มีส่วนสำคัญต่อการวางแผนหาเสียง วิธีการหาเสียง และการตัดสินใจยุติการหาเสียงของผู้สมัคร หมายเลข 7 และ 8 ก่อนจะถึงวันเลือกตั้งตามที่ตกลงกันไว้ก่อน เริ่มต้นหาเสียง และนับได้ว่าเป็น สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ผู้สมัครหมายเลข 9 ไม่ประสบความสำเร็จในการหาความนิยมจาก ประชาชน

⁶ สัมภาษณ์ผู้สมัครหมายเลข 7, 8 และ 9, เขตเลือกตั้งที่ 4 จ.ว. อุบลราชธานี 20 มิถุนายน, 2531.

3. พรรคการเมืองที่สังกัด คือพรรคประชากรไทย

จากการศึกษาการเลือกตั้งของคมกริช วัฒนเสถียร คมกริชได้แบ่งประเภทของผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกพรรคสังกัดไว้ว่า การเลือกพรรคสังกัด ผู้สมัครต้องพิจารณาวัตถุประสงค์ของผู้สมัครเองเสียก่อน กล่าวคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนไม่ต้องการความช่วยเหลือจากพรรคเพียงแค่ชมชอบนโยบายของพรรคนั้น ก็สมัครในสังกัดพรรคดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นพรรคเล็ก ไม่มีเงินหรือมีนโยบายหาเสียงโดยไม่ใช้เงิน แต่ส่วนใหญ่แล้ว ผู้สมัครในต่างจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มักเข้าพรรคเพราะ "เงิน" เพราะบางพรรคให้เงินช่วยเหลือผู้สมัครมาก นับจำนวนแสนบาทขึ้นไป และถ้ามีแนวโน้มจะได้รับเลือกตั้งมาก ก็อาจช่วยเป็นจำนวนมหาศาลหลายล้านบาททีเดียว⁷ และมีบางคนเข้าพรรคเพราะศรัทธาหัวหน้าพรรค หรือเพราะมีคนรู้จักกันชักชวนและอื่นๆ อีกหลายประการ

เนื่องจาก "เงินเป็นน้ำมันมารดาการเมือง" เงินจึงทำให้ผู้สมัครหาเสียงอย่างคล่องตัว ใช้วิธีการหาเสียงได้หลายรูปแบบ ผู้ช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 17 ในเขตเลือกตั้งที่ 4 คนหนึ่งเล่าให้ผู้สมัครหมายเลข 9 ฟังว่า ผู้สมัครหมายเลข 17 หาเสียงอย่างสนุกสนาน เพราะทางพรรคต้นสังกัดช่วยเรื่องการเงินมาหลายครั้ง รวมแล้วเกือบแสนบาทในขณะนั้น⁸ และกรณีผู้สมัครอีกคนหนึ่ง ในเขตเลือกตั้งที่ 4 เช่นกัน คือผู้สมัครหมายเลข 25 ซึ่งเมื่อปี 2529 สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ แต่มีปัญหาเรื่องใช้จ่ายเงินหาเสียงกับผู้นำกลุ่มผู้สมัครพรรคดังกล่าว และได้คะแนนอยู่ในอันดับที่ 6 ในการเลือกตั้งครั้งนั้น จึงลาออกจากพรรคเดิม และสาเหตุที่ได้หมายเลขประจำตัวถึงหมายเลข 25 ก็เพราะการเลือกพรรคสังกัด โดยติดต่อกับพรรคปวงชนชาวไทย และพรรคชาติไทย และเมื่อสามารถพบกับผู้ใหญ่นหนึ่งของพรรคชาติไทย และได้รับ

⁷ คมกริช วัฒนเสถียร, ผู้แทนที่เด็ดที่เด็ดผู้แทน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด, 2527), หน้า 22.

⁸ สัมภาษณ์ ผู้สมัครหมายเลข 9 เขตเลือกตั้งที่ 4 อุบลราชธานี, 16 กรกฎาคม 2531.

ความช่วยเหลือเป็นเงินหลายแสนบาท จึงสมัครในนามพรรคนี้^๑ และในการเลือกตั้งครั้งนี้ ผู้สมัครหมายเลข 25 ได้อันดับที่ 5 และหาเสียงอย่างสนุกสนานไม่แพ้ผู้สมัครหมายเลข 17 เลย ทั้งการติดตั้งแผ่นป้าย ซึ่งมีภาพผู้สมัครวาดเป็นรูปสีสวยงาม ทำด้วยแผ่นไม้ ติดตั้งตามตำบล อำเภอต่างๆ หลายสิบป้าย ใกล้เคียงเลือกตั้งก็แจกหมูเป็นๆ ให้หมู่บ้านละ 1 ตัว จำนวนหลายหมู่บ้าน สามารถสร้างความพอใจและความนิยมชมชอบให้กับประชาชนได้อย่างมาก ความช่วยเหลือจาก พรรคการเมืองที่สังกัด สำหรับผู้สมัครที่มีทรัพยากรทางการเมืองจำกัด จึงมีประโยชน์นำผลการ รวมทั้งช่วยให้การหาเสียงของผู้สมัคร เป็นไปได้โดยราบรื่น สร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักของ ประชาชนได้อย่างรวดเร็ว

จึงอาจคาดการณ์การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 4 ในอนาคตได้ว่า ผู้สมัครที่สังกัดพรรค มีเงินช่วยเหลือในการหาเสียงมาก ยังคงมีโอกาสที่จะได้รับการเลือกตั้งดีกว่าผู้สมัครที่มีทรัพยากร ทางการเมือง จำกัด และไม่ได้รับความช่วยเหลือจากพรรคการเมืองมากพอ

นอกจากความช่วยเหลือทางการเงินแล้ว พรรคอาจให้ความช่วยเหลือผู้สมัครอีก หลายอย่าง เป็นต้นว่า โปสเตอร์ บัตรเบอร์ และใบปลิวจำนวนมาก รวมทั้งการระดมคน และ รถยนต์ช่วยโฆษณาหาเสียง หัวหน้าพรรคบางพรรคมีอิทธิพล บารมีเป็นที่รู้จักและนิยมชมชอบของ ประชาชน หัวหน้าพรรคอาจเดินทางมาพบผู้สมัคร ช่วยปราศรัยหาเสียง ทำให้ผู้สมัครเด่นขึ้นมาได้ อย่างน่าอัศจรรย์ เช่น กรณีของพรรคพวกชนชาวไทย เมื่อ พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก ได้รับการ แต่งตั้งเป็นหัวหน้าพรรคแทน พล.ต.ระวี วันเพ็ญ พรรคนี้ก็ประสบความสำเร็จมี ส.ส. เพิ่มจาก 1 คน ในปี 2529 เป็น 17 คน ในปี 2531 และส่วนใหญ่เป็นส.ส. ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อุบลราชธานี 2 คน จากเขตเลือกตั้งที่ 2) เพราะบารมีของ พล.อ.อาทิตย์ มีมากในภาคนี้ และหัวหน้าพรรคยังลงสมัครรับเลือกตั้งในจังหวัดเลยด้วย

^๑ สัมภาษณ์ ผู้สมัครหมายเลข 25 เขตเลือกตั้งที่ 4 อุบลราชธานี, 10 กรกฎาคม 2531.

สำหรับพรรคประชากรไทย เมื่อปี 2529 นายสมัคร สุนทรเวช เคยไปช่วยปราศรัยที่ทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ทำให้ผู้สมัครพรรคนี้ในเขตเลือกตั้งที่ 1 ได้รับคะแนนเสียงถึงคนละ 4 พันกว่าคะแนน แต่ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องช่วยเหลือตัวเอง โดยหัวหน้าพรรคไม่ได้ไปช่วยปราศรัยเหมือนครั้งก่อน ปรากฏว่า ผู้สมัครทั้ง 3 คน ได้รับคะแนนเสียงเพียง 1,342 1,350 และ 1,276 คะแนน ตามลำดับเท่านั้น ส่วนในเขตเลือกตั้งที่ 4 ซึ่งเป็นเขตชายแดน ความช่วยเหลือจากพรรคในลักษณะดังกล่าวสำหรับผู้สมัครหมายเลข 9 จึงไม่มีสาเหตุที่ไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างเพียงพอจากพรรคที่สังกัดดังกล่าวแล้ว จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 9 ได้รับคะแนนเสียงน้อย*

จากตารางที่ 9 (โปรดดูตารางที่ 9 หน้า 147) จะเห็นว่า ความช่วยเหลือในรูปแบบตัวเงินที่ทางพรรคช่วยเหลือผู้สมัครหมายเลข 9 สุทธิแล้ว คือ จำนวน 2,000 บาท ซึ่งนับได้ว่าเป็นจำนวนเงินที่น้อยมาก สาเหตุสำคัญนอกเหนือจากการที่ผู้สมัครหมายเลข 9 และคณะเป็นผู้สมัครหน้าใหม่ (political amateur) และทางพรรคต้องการให้ผู้สมัครช่วยเหลือตัวเอง จนกว่าจะมั่นใจว่าอาจชนะการเลือกตั้งได้พรรคจึงจะส่ง "หน่วยเฉพาะกิจ" หรือคณะผู้ทำงานหาเสียงพร้อมอุปกรณ์ในการหาเสียงที่ทางพรรคจัดเตรียมไว้มาช่วยเหลือ ก็มีสาเหตุอื่น ๆ โดยสรุปคือ

1. ผู้สมัครหมายเลข 9 และคณะไม่ใช่กลุ่มผู้สมัครที่ทางพรรคคาดหวังว่าจะได้รับการเลือกตั้ง ผู้สมัครที่ทางพรรคคาดหวังไว้มีประมาณไม่เกิน 50 คน ซึ่งได้แก่อดีต ส.ส. ในกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ จันทบุรี นนทบุรี ปทุมธานี พิษณุโลก และ มุกดาหาร¹⁰ ผู้สมัครอื่น

---

* อนึ่ง ประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 จำนวนมากรู้จักนายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย และนิยมการพูดจาปราศรัยของนายสมัครมาก สังเกตได้จาก การที่ประชาชนสนใจ มานั่งฟัง เทปคำปราศรัยของนายสมัครเสมอ และฟังเป็นเวลานาน เมื่อผู้สมัครหมายเลข 9 เปิดเทปคำปราศรัยดังกล่าวจากเทป ผ่านลำโพงให้กับประชาชนฟัง

¹⁰ สมัคร สุนทรเวช, เทปคำปราศรัย การหาเสียงเลือกตั้งที่ท้องสนามหลวง, 24 มิถุนายน 2531.

นอกจากในจังหวัดดังกล่าว จึงเป็นเพียงผู้สมัครหน้าใหม่ส่วนหนึ่งและทางพรรคต้องช่วยเหลือค่าสมัครและค่าเดินทางจำนวนหนึ่ง เพราะข้อกำหนดในกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายเลือกตั้ง บังคับให้พรรคส่งผู้สมัครไม่ต่ำกว่า 179 คน ในการเลือกตั้งครั้งนี้

2. วิธีการดำเนินการหาเสียงของพรรคประชากรไทย คือการ "ลงขัน" หรือการที่ผู้สมัครร่วมลงทุนในการหาเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้สมัครในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งเป็นเขตที่ทางพรรคคาดหวังว่าจะได้รับเลือกตั้งมากที่สุด¹¹ ดังนั้นกลุ่มผู้สมัครในเขตดังกล่าวนี้ จึงได้รับความช่วยเหลือจากพรรคมากกว่าผู้สมัครในต่างจังหวัด เช่น กรณีผู้สมัครหมายเลข 9 และคณะที่จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

3. ความสัมพันธ์ในทางส่วนตัว หรือการรู้จักกัน เป็นการส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่ผู้สมัครรู้จักกับคณะกรรมการบริหารพรรค และผู้นำคนสำคัญของพรรค สามารถทำให้ผู้สมัครเจรจาขอความช่วยเหลือ เรื่องใบสเตอร์ บัตรเบอร์ และวัสดุในการหาเสียงอื่นๆ ได้มากขึ้น ซึ่งอาจได้ใบสเตอร์นับจำนวนหลายหมื่นแผ่น บัตรเบอร์ จำนวนแสนบัตร¹² ผู้สมัครหมายเลข 9 แม้จะเป็นกรรมการชมรมประชากรไทยสัมพันธ์ แต่ก็ เป็นเพียงชมรมของอาสาสมัคร ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรของพรรคมากนัก และไม่มีความรู้จักกับคณะกรรมการบริหารพรรค และผู้นำคนสำคัญของพรรคแต่อย่างใด

โดยสรุปแล้วจะเห็นว่า ผู้สมัครหมายเลข 9 มีทรัพยากรทางการเมือง ซึ่งได้แก่ อิทธิพล บารมี ทรัพยากรทางการเงิน จำกัด เพราะเป็นเพียงผู้สมัครหน้าใหม่ (political amateur) จึงใช้วิธีการหาเสียง โดยวิธีที่ผู้สมัครต้องทำกิจกรรมต่างๆ เอง ซึ่งได้แก่วิธีการปราศรัย การเดินพบปะประชาชนตามบ้านเรือน เป็นต้น รวมทั้งไม่มีความช่วยเหลือพิเศษจากทางพรรคที่สังกัด จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้ไม่ได้รับการเลือกตั้งในครั้งนี้ นอกเหนือจากสาเหตุดังกล่าวมาแล้ว ยังมีสาเหตุสำคัญอื่น คือ ผู้สมัครคู่แข่งชั้นคนสำคัญ และสภาพแวดล้อมของเขตเลือกตั้ง ซึ่งจะได้พิจารณาวิเคราะห์ในหัวข้อต่อไป

¹¹ สมัคร สุนทรเวช, คำบรรยายที่พรรคประชากรไทย, 17 มิถุนายน 2531.

¹² สัมภาษณ์ หัตถกร แก้วพฤกษ์, ผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคประชากรไทย จังหวัดสุรินทร์, 17 มิถุนายน 2531.

4. ผู้สมัครคนสำคัญในเขตเลือกตั้งที่ 4 และวิธีการหาเสียง

ถ้าจะแยกช่วงต่อของความเปลี่ยนแปลงสำคัญในการเลือกตั้งในจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว การเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 นับว่าเป็นปีเริ่มต้นของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีเงินมาก เพราะการเลือกตั้งเมื่อก่อนหน้านี้ คือปี 2512 ย้อนหลังไป ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งของจังหวัดอุบลราชธานี มักจะเป็นผู้สมัครตระกูล "ไชยกาล" "สิทธิธรรม" "ภูริพัฒน์" และ "บุญชิต" เป็นต้น ซึ่งอิทธิพลบารมีของ ส.ส. ยุคเก่าสามารถส่งผลมาถึงภรรยา และลูกา ด้วย แต่การเลือกตั้งเมื่อปี 2518 กระแสของกลุ่มสังคมนิยม หรือกลุ่มฝ่ายซ้าย ซึ่งมาคานอำนาจกับกลุ่มทหารหรือกลุ่มฝ่ายขวา เริ่มมีพลังทางการเมืองมากขึ้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย พรรคแนวร่วมสังคมนิยม ได้รับการเลือกตั้งจำนวนหลายคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และได้รับเลือกตั้ง 2 คน ในจังหวัดอุบลราชธานี ในขณะที่เดียวกันกับที่ผู้สมัครประเภทนักธุรกิจ พ่อค้า ประเภทผู้สมัครที่ใช้จ่ายเงินหาเสียงจำนวนมากก็เริ่มสามารถเอาชนะการเลือกตั้งได้หลายคน สำหรับจังหวัดอุบลราชธานีนั้น ก็คือนายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์ นายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ นายสุรศักดิ์ เทียมประเสริฐ เป็นต้น กระแสความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ตระกูลนักการเมืองเก่าแก่เริ่มลดบทบาทและไม่ได้รับความนิยมจากประชาชนเหมือนยุคสมัยก่อน ตระกูลนักการเมืองเก่าแก่หลายคนประสบกับความปราชัยในการเลือกตั้งครั้งต่อมา มาจนบางคน เช่น นายยี่ง สิทธิธรรม ถึงกับต้องถูกศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย เพราะทุ่มเทเงินการเลือกตั้งจนมีหนี้สินล้นพ้นตัว¹³

และต่อมา เมื่อกระแสของฝ่ายซ้าย หรือสังคมนิยมลดบทบาทลง กระแสของผู้สมัครที่มีเงินมาก มีทรัพยากรทางการเมืองพร้อมเพรียงยังยืนยงแข็งแกร่งมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตเลือกตั้งที่ 4 คือนายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ ซึ่งมีอิทธิพลบารมีอย่างมากในเขตเลือกตั้งที่ 4 ในปัจจุบัน จนสามารถช่วยให้นายปรีชา เลาทะพงษ์ชนะ ผู้สมัครประเภทนักธุรกิจอีกคนหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่คนในท้องถิ่น ได้รับการเลือกตั้งครั้งหนึ่ง เมื่อปี 2529 และได้รับอันดับ

¹³ สัมภาษณ์ พรชัย ณ อุบล, อดีตครูโรงเรียนสิทธิธรรมศาสตร์ศิลป์ อ. เมือง, 25 กรกฎาคม 2531.

ที่ 4 ในครั้งนี้ด้วย กระแสของเงินนับว่าเป็นกระแสใหม่ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมโดยทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 4 ในปัจจุบัน และคาดว่าจะยังคงอยู่อีกนาน โดยมีระบบหัวคะแนนเป็นกลไกประสานที่สำคัญ

นักการเมืองยุคเก่า มีข้อแตกต่างจากนักการเมืองในปัจจุบันที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีชื่อเสียงในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น นายควม ผู้แทนคนยากขอความช่วยเหลือประชาชนและเสียสละ เหมือนกับนายแคล้ว นรปติ ส.ส.หลายสมัยของขอนแก่น ส.ส.ยุคเก่าผู้มีชื่อเสียง เหตุนี้ นักการเมืองยุคเก่าจึงไม่ใช่ผู้ที่เอาตำแหน่งทางการเมืองสร้างฐานะ แม้ว่าบางคนจะมีฐานะดี ก็เป็นผู้มีฐานะดีมาก่อน ซึ่งต่างกับนักการเมืองในยุคปัจจุบัน ซึ่งอาศัยตำแหน่ง ส.ส. สร้างตัวเองจากผู้ที่ไม่มียศอะไร จนมีอะไรอย่างมากมาย ส.ส.หลายสมัยในปัจจุบันนอกจากจะได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีเป็นรางวัลจากพรรคการเมืองที่ตนสังกัดแล้ว ยังสามารถวางรากฐานทางด้านเศรษฐกิจสังคม และการเมืองอย่างมั่นคง ในเขตเลือกตั้งที่ตนสมัครอีกด้วย

สำหรับในเขตเลือกตั้งที่ 4 จะเห็นว่า นายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ เป็นนักการเมืองเก่าแก่หลายสมัย จึงมีผลงานต่างๆ ทางด้านวัตถุ และทางด้านชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันดีของประชาชน การมีกิจการรับเหมาก่อสร้างงานขนาดใหญ่ทุกประเภท ในเขตเลือกตั้งที่ 4 ทำให้นายอดิศักดิ์นอกจากจะเป็นชนชั้นนายในท้องถิ่นแล้ว ยังมีฐานะเป็นผู้อุปถัมภ์ (patrons) คนงานลูกจ้าง ผู้มาขอความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ จำนวนมากด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านบางคน ซึ่งเคยได้รับความช่วยเหลือจากนายอดิศักดิ์ มักจะทำตัวเป็นหัวคะแนนให้นายอดิศักดิ์ในฤดูกาลเลือกตั้งทุกครั้ง กำนันคนหนึ่ง ในเขตอำเภอโพธิ์ไทร จะออกรับแทนนายอดิศักดิ์เสมอ เมื่อถูกโจมตีเรื่องการใช้จ่ายเงินหาเสียง¹⁴

นายดุสิต โสภิตชา ดูจะเป็นนักการเมืองที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดของเขตเลือกตั้งที่ 4 นอกจากจะได้รับการเลือกตั้งหลายครั้ง ยังมีผลงานทางด้านรัฐสภา การแสดงความคิดเห็นออกมาทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์อยู่เสมอ เช่น การคัดค้านที่นายทหารบางคนยกย่องให้พลเอก

¹⁴ สัมภาษณ์ นายนเรศ ทองแสน, ราษฎร อ.โพธิ์ไทร, 24 กรกฎาคม 2531.

เปรม ติณสูลานนท์ เป็นบิดาของชาวอีสาน การเสนอให้สภาดำเนินการกับมหาวิทยาลัยเอกชน แห่งหนึ่งจากประเทศฟิลิปปินส์มาแจกปริญญาปลอมที่พระที่นั่งอนันตสมาคม และตลอดจนการคัดค้าน รัฐบาลในสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นต้น¹⁵ การมีข่าวปรากฏทางสื่อมวลชนเสมอ ทำให้นายดุสิตเป็นที่รู้จัก และนิยมชมชอบของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 มาก เพราะปัจจุบันนี้ หนังสือพิมพ์ เข้าไปถึงชนบทแล้ว ตามหมู่บ้านในปัจจุบันมักจะมีที่อ่านหนังสือประจำ หมู่บ้านและประชาชนก็ให้ความสนใจนั่งอ่านกันทุกวันด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวทางโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อ (media) สำคัญที่สุดในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะราษฎรในเขตเลือกตั้งที่ 4 จะมีโทรทัศน์ หลายเครื่องในแต่ละหมู่บ้าน และประชาชนก็ให้ความสนใจกับข่าวสารทางโทรทัศน์เป็นอย่างมาก ระหว่างการเลือกตั้งครั้งนี้ในเขตเลือกตั้งที่ 4 มีประชาชนจำนวนมากกล่าวขวัญถึงคำให้สัมภาษณ์ โทรทัศน์ของราษฎรจังหวัดขอนแก่นคนหนึ่งเกี่ยวกับการเลือกตั้งว่า "... เคยเลือกแต่คนต่างถิ่น ไปได้เป็น (ส.ส.) แล้วก็หายหน้าไม่กลับมา เหมือนกับเลือกเอาหมาหลง หมาหลอน ต่อไปจะไม่เลือกเอาคนประเภทนั้น แต่จะเลือกเอาคนบ้านเฮา เอาหมาบ้าน เพราะอย่างน้อย มันไม่ทำอะไร มันก็อยู่เฝ้าบ้านเฝ้าหอเอาไว้" นายดุสิตก็นำเอาสารซึ่งถ่ายทอดผลงานต่างๆ ของตนที่สื่อมวลชนเคยนำเสนอประชาชน มาใช้เป็นประเด็นในการหาเสียงด้วย ประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 จึงนิยมชมชอบนายดุสิตมากขึ้นในระยะหลังๆ อิทธิพล บารมีของนายดุสิตจึงแตกต่างจากผู้สมัครหน้าใหม่ อย่างผู้สมัครหมายเลข 9 มาก ข้อแตกต่างนี้เห็นได้ชัดเจน เมื่อผู้สมัครทั้งสองคนไปพบกันโดยบังเอิญ ที่ ต. เอือดใหญ่ ต. สงยาง อ. ศรีเมืองใหม่ เมื่อผู้สมัครหมายเลข 9 ปรากฏตัว และเข้าไปยกมือไหว้ทักทาย ประชาชนส่วนใหญ่ จะมีท่าทีธรรมดา เพียงยกมือรับไหว้เท่านั้น แต่ขณะที่ผู้สมัครหมายเลข 10 คือนายดุสิตมาถึง ประชาชนจะรีบลุกขึ้น ยกมือไหว้ผู้สมัครหมายเลข 10 ก่อน ประชาชนจะมีท่าทีให้ความเคารพยำเกรงอย่างเห็นได้ชัดเจน

ผู้สมัครอีกหลายคน ในเขตเลือกตั้งที่ 4 ก็นับว่าเป็นผู้มีอิทธิพลบารมี เป็นที่รู้จักของประชาชนอย่างดี เป็นต้นว่า ผู้สมัครหมายเลข 2 ซึ่งเป็นอดีต ส.ส. ก็เป็นผู้สมัครประเภทนักธุรกิจใหญ่ ผู้สมัครหมายเลข 3 ก็เป็นนักธุรกิจเช่นเดียวกัน ผู้สมัครหมายเลข 4, 5 และ 6 ของ

¹⁵ สยามรัฐรายวัน (24 พฤษภาคม 2531), หน้า 1, 16. และ ผู้แทนราษฎร ปีที่ 4 ฉบับที่ 30 กุมภาพันธ์ 2532), หน้า 1, 16.

พรรคพลังธรรม แม้จะเป็นผู้สมัครหน้าใหม่ แต่ใช้วิธีการเดินหาเสียงกับประชาชนตามบ้านเรือน แต่งกายอย่างเรียบง่ายพูดจาด้วยความสุภาพ หาเสียงต่อเนื่องจนถึงเวลา 18.00 น. ของวันที่ 23 กรกฎาคม และมีกลุ่มผู้ทำงานช่วยเหลือจำนวนมาก พร้อมรถยนต์โฆษณา และอุปกรณ์การหาเสียงครบครัน ผู้สมัครหมายเลข 13 เป็นนักการเมืองเก่า มีอิทธิพล บารมีมากในเขตอำเภอ เขมรราชและโพธิ์ไทร ผู้สมัครหมายเลข 14 เป็นผู้สมัครหลายสมัย เป็นคนอำเภอตระการพืชผล เหมือนกับหมายเลข 15 หมายเลข 16 ก็เป็นคนท้องถิ่น เป็นนายความ ขณะที่หมายเลข 17 ลงสมัครรับเลือกตั้งหลายครั้งแล้ว และเคยได้อันดับที่ 4 เมื่อปี 2526 ผู้สมัครหมายเลข 18 เป็นญาติกับผู้สมัครหมายเลข 17 หมายเลข 19, 20 และ 21 เป็นผู้สมัครพรรคปวงชนชาวไทย ซึ่งหัวหน้าพรรคเป็นที่นิยมของชาวอีสานมาก หมายเลข 22, 23 และ 24 ผู้สมัครพรรคก้าวหน้า หัวหน้าคณะเป็นกรรมการสุขาภิบาล ต. ขุขันธ์ อ.ตระการพืชผล เป็นลูกชายอดีต ส.ส. ไชยพจน์ ภู่อ้าย หมายเลข 25, 26 และ 27 ผู้สมัครพรรคชาติไทย หัวหน้าคณะเคยสมัครหลายสมัย และได้รับคะแนนจำนวนมากทุกครั้ง เพราะเปลี่ยนพรรคหลายพรรค จากสาเหตุเรื่องความช่วยเหลือทางการเงินจากพรรคต่างๆ ส่วนหมายเลข 28, 29 และ 30 พรรครวมไทย และ หมายเลข 31, 32 และ 33 พรรคเกษตรอุตสาหกรรมไทยนั้น ไม่ปรากฏว่ามีการหาเสียงอย่างจริงจังเหมือนพรรคอื่นๆ อีก 9 พรรคที่กล่าวมาแล้ว

เหตุนี้ ถ้าจะแยกให้เห็นยุทธวิธีในการหาเสียงของผู้สมัครหมายเลข 1, 2, 3, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 25 แล้ว จะเห็นว่า ยุทธวิธีหาเสียงสำคัญมักเป็นยุทธวิธีที่แพร่หลายในปัจจุบัน ซึ่งนับว่าแตกต่างจากยุทธวิธีในการหาเสียงของผู้สมัครหมายเลข 9 อย่างสิ้นเชิง ยุทธวิธีที่ผู้สมัครเหล่านั้นนำมาใช้ เป็นยุทธวิธีที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสภาพการณ์โดยทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 4 เป็นอย่างยิ่ง ยุทธวิธีในการหาเสียงดังกล่าว ได้แก่

1. การจัดตั้งระบบหัวคะแนน ผู้สมัครเหล่านี้จะจัดตั้งหัวคะแนนอยู่ในอำเภอ ตำบล และในบางหมู่บ้าน บางคนมีระบบหัวคะแนนที่เข้มแข็งมาก กล่าวคือ บรรดาหัวคะแนนจะเป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครอย่างต่อเนื่อง คอยทำงานต่างๆ ในเขตเลือกตั้งแทนผู้สมัครในระหว่างที่ ส.ส. ไปปฏิบัติหน้าที่ในกรุงเทพมหานคร หรือทำหน้าที่เป็นตัวแทนผู้สมัครในเขตเลือกตั้ง คอยไปพบปะประชาชน รับเรื่องราวร้องทุกข์ หรือทำข้อเรียกร้อง หรือการขอความช่วยเหลือของประชาชน หรือแจ้งเรื่องราวความเป็นไปในเขตเลือกตั้งให้กับ ส.ส. อย่างไรก็ตาม หัวคะแนนบางคนก็ไม่

ได้ผูกพันอยู่กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือ ส.ส. เพียงคนเดียว แต่อาจจะทำงานอย่างอิสระให้กับผู้สมัครทุกคนที่ไปติดต่อหรืออาจทำงานให้ผู้สมัครคนใหม่ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

โดยทั่วไปแล้ว ในเขตเลือกตั้งที่ 4 ลักษณะของการหาเสียงจะเป็นไปในรูปแบบที่หัวหน้าคณะหาเสียงแทนผู้สมัคร เป็นส่วนใหญ่ เท่าที่สังเกตการณ์ตามหมู่บ้าน และตำบลต่างๆ หลายแห่ง จะพบตัวแทน หรือบรรดาหัวหน้าคณะของผู้สมัครหมายเลข 1, 2, 3, 10, 13, 15, 25 ทำงานหาเสียงพูดคุย เจรจากับประชาชนถึงบ้าน เรือนประชาชนเสมอ ในขั้นแรก หัวหน้าคณะจะเข้าไปพบประชาชนเพื่อหยั่งท่าที และประเมินถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และเกี่ยวกับผู้สมัครแต่ละคนก่อน ถ้าประชาชนยอมรับผู้สมัครที่หัวหน้าคณะสนับสนุน การเจรจาต่อรองแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กัน ระหว่างคณะหาเสียงกับเงิน หรือสิ่งของ หรือสิ่งสาธารณูปโภคของหมู่บ้าน ก็เป็นไปโดยง่าย แต่ถ้าประชาชนไม่ยอมรับผู้สมัครซึ่งหัวหน้าคณะสนับสนุน หัวหน้าคณะก็ต้องใช้ความพยายามมากขึ้น อาจต้องเข้าไปพบเจรจากับผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือผู้นำท้องถิ่น หรือวิธีการอื่นๆ ประกอบกัน เช่น การเพิ่มผลประโยชน์ให้ประชาชน การใช้อิทธิพลที่เหนือกว่าบังคับ เป็นต้น

สำหรับบรรดาผู้สมัครซึ่งเป็นอดีต ส.ส. หลายสมัย ผู้สมัครที่มีทรัพยากรทางการเมืองมาก บรรดาหัวหน้าคณะและผู้สนับสนุนมักจะเข้ามาพบและติดต่อกับผู้สมัครโดยตรง โดยมีข้อแลกเปลี่ยนจากข้อเรียกร้องของประชาชนมาเสนอ ผู้สมัครซึ่งคลุกคลีอยู่กับเขตเลือกตั้งมานาน จะใช้ความมีประสบการณ์ประเมินข้อเสนอดังกล่าว ของบรรดาหัวหน้าคณะ เพื่อตัดสินใจเลือกใช้หัวหน้าคณะตัดสินใจใช้นโยบายในการหาเสียงวิธีใด และต้องการให้บรรดาหัวหน้าคณะเน้นการหาเสียงที่หมู่บ้าน ตำบลใดบ้าง เหตุนี้ เมื่อผ่านไปตามศูนย์ณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคสำคัญ เช่น ศูนย์ณรงค์เลือกตั้งของหมายเลข 1, 2, 3, 10, 15, 25 มักจะพบผู้คนมากหน้าหลายตา ซึ่งก็คือบรรดาหัวหน้าคณะ ผู้สนับสนุน และตัวแทนของชาวบ้านซึ่งนำข้อเรียกร้องมาต่อรองกับผู้สมัครเต็มอยู่ในศูนย์ฯ ทุกวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างวันที่ 20-24 กรกฎาคม

ด้วยการเลือกใช้ระบบหัวหน้าคณะ ทำการหาเสียงช่วยเหลือผู้สมัครเช่นนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งหลายคน ในเขตเลือกตั้งที่ 4 จึงประสบความสำเร็จได้รับเลือกตั้ง โดยไม่ต้องเสียเวลา

เสียร่างกาย ออกตระเวนหาเสียงให้เหนื่อยยาก ผู้สมัครเพียงแต่คอยบริหารบรรดาหัวคะแนน และจัดเตรียม "เงิน" ก้อนใหญ่ เป็นจำนวนเลข 6 หรือ 7 หลักไว้ตอบแทนเท่านั้น

2. การแจกสิ่งของ และใช้เงินซื้อเสียง ในเขตเลือกตั้งที่ 4 เมื่อการเลือกตั้งทั่วไป 24 กรกฎาคม 2531 มีทั้งน้ำปลา อาหารแห้ง ลาใย หมู และอื่นๆ จนมีคำกล่าวติดปากประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 ว่า "ดังแลกหมา น้ำปลาแลกคน" ซึ่งหมายถึง คนมีค่าน้อยกว่าหมา เพราะคุณหรือกระป๋องตักน้ำมีราคาแพงกว่าน้ำปลา ซึ่งเป็นน้ำปลาชนิดไม่แท้ ผสมวัสดุหลายอย่าง จนบางคนที่ได้รับแจกต้องโยนทิ้ง ส่วนการซื้อเสียงก็มีอัตราไม่แน่นอน บางพื้นที่อาจซื้อเพียงเสียงละ 10 บาท ขณะที่บางพื้นที่อาจต้องซื้อถึงเสียงละ 100 บาท 200 บาท ประชาชนในอำเภอตระการพืชผลมักกล่าวว่า พวกเราเงินซื้อเสียงโดยไม่เกี่ยวจำนวนมากน้อย และซื้อได้ง่ายได้แก่อำเภอริมแม่น้ำโขง คือ ชานุมาน เขมราฐ โพธิ์ไทร และโขงเจียม โดยเรียกผู้รับเงินซื้อเสียงตามอำเภอต่างๆ ดังกล่าว ว่า "หมู่น้อยริมโขง" คือหมู่น้อยริมโขงนั่นเอง และราษฎรหลายคนก็ อ.โพธิ์ไทรถึงกับเปรียบเทียบราคาซื้อเสียงว่า "ถูกกว่าราคาข้าว... (ผู้หญิงหากินหรือโสเภณี) เสียอีก" และ "ถูกกว่าโถส้วมที่มีราคาเพียงร้อยกว่าบาทเท่านั้น"¹⁶

อย่างไรก็ตาม การซื้อเสียงก็ไม่ใช่วิธีที่ทำให้ผู้สมัครได้รับการเลือกตั้งทุกครั้งทุกคน เพราะผู้สมัครที่ซื้อเสียงเป็นล่ำเป็นสันก็ต้องสอบตกเช่นกัน ซึ่งมีตัวอย่างหลายคนในเขตเลือกตั้งที่ 4 แต่วิธีนี้ช่วยให้ผู้สมัครได้รับคะแนนเสียงจำนวนมากหลายหมื่นคะแนน ผู้สมัครที่ใช้วิธีการซื้อเสียงจึงมักใช้คู่กับวิธีอื่นๆ คือ การแจกสิ่งของ การจัดตั้งหัวคะแนน ดังกล่าวแล้ว รวมทั้งวิธีการสร้างสาธารณประโยชน์ การรับปาก รับสัญญาตามที่ประชาชนเรียกร้อง และการจัดรถรับ - ส่งประชาชนจากบ้านไปยังหน่วยเลือกตั้งและรับกลับด้วย เหล่านี้เป็นต้น

¹⁶ สัมภาษณ์ จุมพล อ่อนดี, ราษฎร อ.ตระการพืชผล, 10 มิถุนายน 2531 และสัมภาษณ์ เจริญ อมตะไพบูลย์, อดีตผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ 4 ปี 2529, 11 มิถุนายน 2531.

3. วิธีการสร้างสาธารณประโยชน์ และรับปากสัญญากับประชาชน วิธีการนี้ มักเป็นวิธีการที่ผู้สมัครหน้าใหม่ มีทรัพยากรทางการเมืองจำกัด ไม่สามารถจะจัดทำได้เหมือนกับสองวิธีดังกล่าวแล้ว เพราะการสร้างสาธารณประโยชน์เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายเงินจำนวนมาก เป็นต้นว่าการสร้างหอกระจายข่าว ราคาไม่ต่ำกว่าแห่งละหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งผู้สมัครหมายเลข 9 เคยถูกตัวแทนชาวบ้านหมู่บ้านป่าพอก อ. เขมราฐ เรียกร้องต่อรองกับคะแนนเสียงในลักษณะดังกล่าวนี้ การสร้างสาธารณประโยชน์ประเภทอื่นๆ ได้แก่ การสร้างถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน การสร้างสะพาน การขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล การสร้างศาลาที่พักริมทาง การสร้างอุโบสถ ฯลฯ ตลอดจนการบูรณะซ่อมแซมสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ ดังกล่าวซึ่งชำรุดทรุดโทรมด้วย ส่วนการรับปาก สัญญาเพื่อทำตามข้อเรียกร้องของประชาชนนั้น ค่อนข้างจะไม่เป็นปัญหาต่อผู้สมัครเท่าใดนัก ผู้สมัครส่วนใหญ่จึงมักรับปาก หรือให้สัญญาเสมอ แม้แต่ผู้สมัครหมายเลข 9 เองก็เคยรับปากและให้สัญญาเมื่อประชาชนบางหมู่บ้านขอให้กลับไปเยี่ยมประชาชนเมื่อได้รับการเลือกตั้งแล้ว หรือบางหมู่บ้านต้องการไฟฟ้าเข้าหมู่บ้าน แต่ผู้สมัครหมายเลข 9 อธิบายเพิ่มเติมให้ประชาชนเข้าใจว่าการจะนำไฟฟ้าเข้าหมู่บ้านต่างๆ นั้น เป็นงานของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐบาล ส.ส. จะทำหน้าที่ติดต่อประสานงาน หรือเสนอโครงการต่อรัฐบาลเพื่อขอให้ทางรัฐบาลรับดำเนินการเท่านั้น ไม่ได้ทำหน้าที่จัดซื้อเสา ซื่อสายไฟฟ้า จ่ายคนมาติดตั้งแต่อย่างใด

ผลของคะแนนต่อการจัดสร้างสาธารณประโยชน์ มักเกี่ยวข้องกับการควบคุมของหัวหน้าคะแนนตลอดจนวิธีการจัดสร้างของผู้สมัคร และอิทธิพลบารมีของผู้สมัครด้วย เพราะบางแห่งเมื่อผู้สมัครจัดสร้างหอกระจายข่าวให้แล้ว แต่หัวหน้าคะแนนอีกคนหนึ่งสามารถเจาะเข้าหาประชาชนตามบ้านเรือนได้ ทำให้คะแนนของผู้สมัคร ซึ่งสร้างหอกระจายข่าวได้น้อยกว่าที่ตกลงกันไว้ และผู้สมัครดังกล่าวไม่ได้รับการเลือกตั้ง ผู้สมัครจึงสั่งรื้อถอนหอกระจายข่าวเสีย เพราะไม่พอใจที่ประชาชนผิดสัญญา เพื่อนคนหนึ่งของผู้สมัครหมายเลข 9 จัดสร้างถนนให้กับเขตเลือกตั้ง ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้ แต่ก็ต้องสอบตก¹⁷ สำหรับการรับปาก การให้สัญญา

¹⁷ สัมภาษณ์ วันชัย อินทรตุล, ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดกาฬสินธุ์, 17 มิถุนายน 2531.

นั้น ไม่มีข้อผูกมัดกันและกัน เหมือนการสร้างสาธารณประโยชน์ ผู้สมัครรับการเลือกตั้งส่วนใหญ่มัก
รับปากกับประชาชนทุกราย แต่ก็ได้มีหลักประกันว่าจะได้รับคะแนนเสียงตอบแทนแต่
ประการใด

4. การจัดรกรับ - ส่งคนไปยังหน่วยเลือกตั้ง และรับกลับมายังหมู่บ้าน นับเป็นวิธี
การหาเสียงอันเป็นปกติวิสัยในเขตเลือกตั้งที่ 4 เพราะหน่วยเลือกตั้งบางหน่วยอยู่ห่างไกลหมู่บ้าน
นับสิบกิโลเมตร เช่น หน่วยเลือกตั้งหมู่บ้านดงตาวัง อ.โพธิ์ไทร ดังกล่าวมาแล้ว ผู้สมัครรับ
เลือกตั้งที่จัดรกรับ - ส่งคนจึงได้รับความนิยมจากประชาชน เพราะประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวก
ความสะดวกและบรรเทาหวัหวัคะแนนก็จะถือโอกาสแจกเงินซื้อเสียงบนรถ ในตอนเช้าวันเลือกตั้ง
ระหว่างทางไปยังหน่วยเลือกตั้งด้วย วิธีการนี้มีมานานแล้ว และแม้แต่ในกรุงเทพมหานครก็มักมี
การจัดรกรับส่งผู้คนไปยังหน่วยเลือกตั้ง เช่นกัน¹⁸

5. วิธีการหาเสียงที่ไม่เปิดเผย เป็นต้นว่า การซื้อกรรมการบางคนในหน่วยเลือกตั้ง
หรือซื้อกรรมการทุกคนในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย การซื้อข้าราชการส่วนภูมิภาคที่ทำหน้าที่บริหาร
การเลือกตั้ง เช่น นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นต้น ในกรณีของจังหวัดอุบลราชธานี มี
อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดบางคนช่วยเหลือการหาเสียงลับๆ ให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่
1 ด้วย¹⁹ นอกจากนี้ ก็มีการเปลี่ยนหีบบัตรคะแนนเสียงในระหว่างนำส่งจังหวัด หรือเจ้าหน้าที่
ในหน่วยเลือกตั้งกบฏเลือกตั้งให้กับผู้สมัครบางคน จนได้คะแนนเสียงมากที่สุดในหน่วยเลือกตั้ง
นั้น มีการกระทำที่ส่อไปในทางทุจริตในการเลือกตั้ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิธีการหาเสียงที่ไม่เปิดเผย
คือ การช่วยผู้สมัครบางคนให้ได้รับคะแนนเสียงมากขึ้นโดยฝ่ายที่ทำหน้าที่บริหารการเลือกตั้ง ทำ

¹⁸ สัมภาษณ์ ณรงค์ ใจว่อง, สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ กรุงเทพมหานคร, 11
มีนาคม 2531.

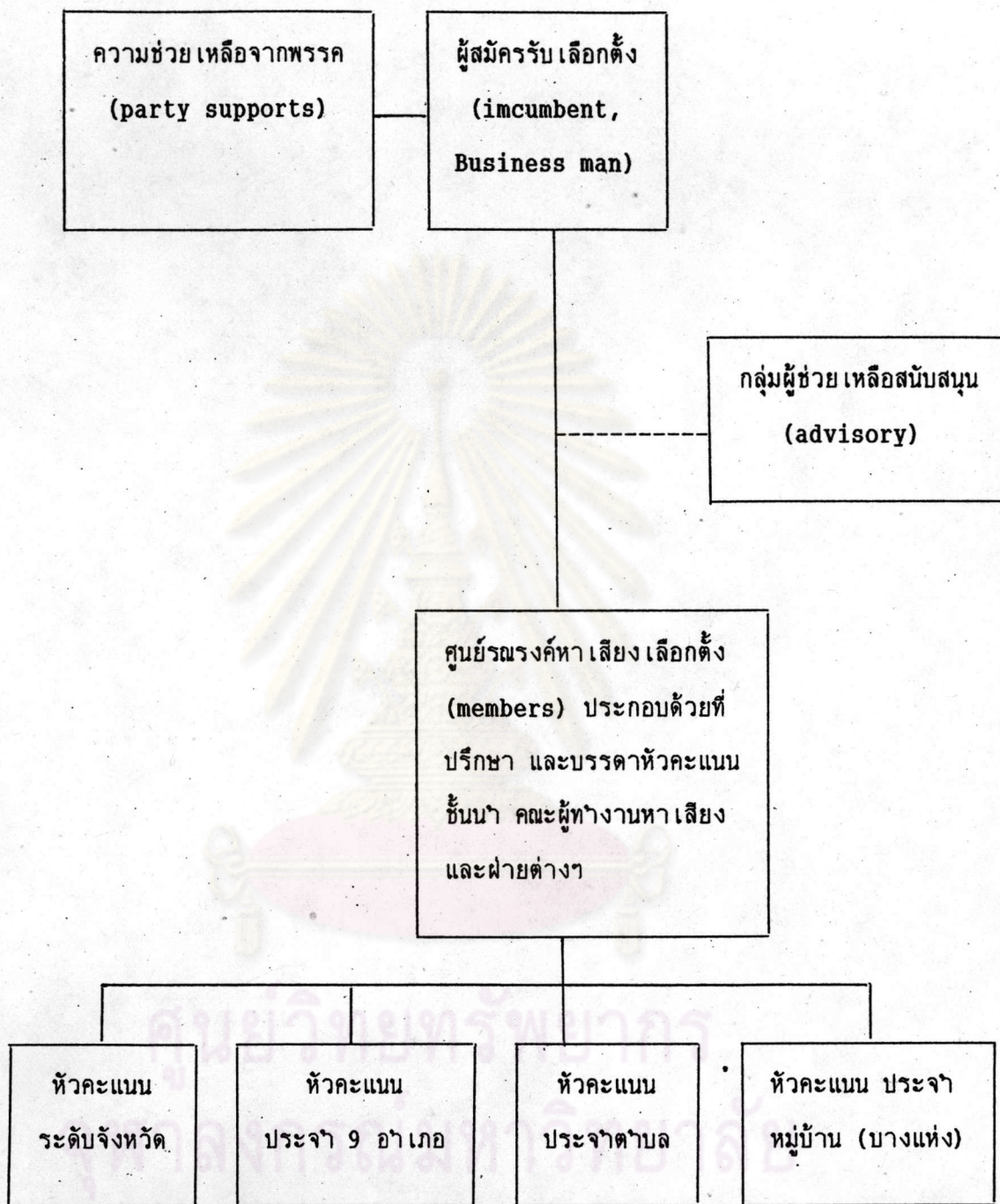
¹⁹ สัมภาษณ์ อดีตผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี
คนหนึ่ง, 17 มิถุนายน 2531.

ให้ไฟฟ้าดับลงชั่วคราวระหว่างการนับคะแนน และเมื่อไฟฟ้ากลับสว่างขึ้นอีกครั้งก็ปรากฏว่า ผู้สมัครที่ได้รับการช่วยเหลือกลับได้รับคะแนนเสียงเพิ่มขึ้นอย่างมาก²⁰ และวิธีการอื่นๆ อีกหลายวิธี ซึ่งไม่เป็นที่เปิดเผยและอาจเป็นที่รู้เพียงผู้สมัครรับเลือกตั้งที่นำมาใช้กับผู้ร่วมทำบางคนที่นั่น

กล่าวโดยสรุปแล้ว วิธีการหาเสียงซึ่งผู้สมัครหมายเลข 9 นำมาใช้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในครั้งนี้ อันได้แก่ การตระเวนปราศรัย และเดินหาเสียงพบปะประชาชนตามบ้านเรือนพร้อมๆ กับการปิดโพลเตอร์ ยืนยันว่าเป็นวิธีการที่มีน้ำหนักน้อยในการจูงใจประชาชนให้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้สมัคร แม้ว่าผู้สมัครหมายเลข 9 จะมีญาติพี่น้องอยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 4 หลายตำบล หลายอำเภอก็ตาม เพราะลักษณะรูปแบบการหาเสียงดังกล่าวของผู้สมัครหมายเลข 9 ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์โดยทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 4 ซึ่งผิดกับวิธีการหาเสียงของผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้ง หรือผู้สมัครที่ได้รับคะแนนจำนวนมากมายหลายคนนำมาใช้ ซึ่งได้แก่ การจัดตั้งหัวคะแนน การแจกสิ่งของ การซื้อเสียง การจัดสร้างสาธารณประโยชน์ การรับปาก ให้สัญญาตามคำเรียกร้องของประชาชน ตลอดจนการจัดรถขนคนไปยังหน่วยเลือกตั้ง และวิธีการหาเสียงที่ไม่เปิดเผยบางประการ เพราะวิธีการทั้งหลายนี้ มีลักษณะในทางปฏิบัติเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์โดยทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 4 มากกว่าวิธีการหาเสียงของผู้สมัครหมายเลข 9

การจัดองค์กรหาเสียงของผู้สมัครที่เบียดต ส.ส. ผู้สมัครนักธุรกิจที่มีทุนทรัพย์ในการหาเสียงจำนวนมาก และผู้สมัครที่ได้รับความช่วยเหลือจากพรรคอย่างพร้อมเพรียง สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้ คือ

²⁰ ไทยรัฐ (27 กรกฎาคม 2531), หน้า 1, 2.

รูปที่ 10 แผนภูมิแสดงการจัดองค์กรหาเสียง (Campaigning Organizer) ของผู้สมัครบางคน

จากแผนภูมิต้นี้ จะเห็นว่า การที่ผู้สมัครมีทุนทรัพย์ในการหาเสียงไม่จำกัดได้รับความช่วยเหลือจำนวนมากจากพรรคการเมือง และยังมีกลุ่มผู้สนับสนุน และผู้ช่วยเหลือซึ่งอาจหวังประโยชน์จากการได้รับตำแหน่งทางการเมืองของผู้สมัครหลังการเลือกตั้งด้วย ทำให้ผู้สมัครจัดตั้งศูนย์รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง จัดจ้างคนมาทำงานฝ่ายต่างๆ และจัดตั้งบรรดาดัวแทน หรือ หักคะแนนประจำทั่วทั้งเขตเลือกตั้ง ด้วยองค์กรหาเสียงที่มีความพร้อมในทุกๆ ด้านเช่นนี้ ทำให้การหาเสียงมีประสิทธิภาพ ผู้สมัครไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยมากนัก เพียงแต่ทำการวางแผนให้ดี มีเวลาไปพบปะกับประชาชนหรือผู้นำของกลุ่มประชาชนในบางท้องที่บ้าง องค์กรหาเสียงในลักษณะนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งห้วคะแนนเป็นตัวแทนตามตำบล หมู่บ้านต่างๆ นับว่าเป็นการหาเสียงที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในเขตเลือกตั้งที่ 4 อย่างยิ่ง ซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

5. สภาพแวดล้อมของเขตเลือกตั้งที่ 4

เขตเลือกตั้งที่ 4 ประกอบด้วย 8 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ มีอำเภอที่อยู่ติดชายแดน ไทย - ลาว ถึง 3 อำเภอ และรวมเป็น 4 อำเภอเมื่อกิ่งอำเภอโพธิ์ไทรยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอ ประมาณปี 2531 ในเขตเลือกตั้งที่ 4 มีเพียง 2 อำเภอที่มีความเจริญพอสมควร เพราะตั้งมาเก่าแก่ คือ อำเภอเขมรราชู และอำเภอตระการพืชผล ส่วนใหญ่จึงเป็นอำเภอชั้น 4 ชั้น 5 มีเพียงอำเภอเขมรราชูเป็นอำเภอชั้น 2 (โปรดดูตารางที่ 3 ในบทที่ 3) ราษฎรในเขตเลือกตั้งนี้ กว่าร้อยละ 80 เป็นเกษตรกร ทานา ทาไร่ ทาสวน ทาประมง มีฐานะครอบครัวยากจน วัฒนธรรมของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 เป็นวัฒนธรรมของคนอีสานโดยทั่วไป ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติกันมาหลายชั่วอายุคนแล้ว กล่าวคือ การเคารพนับถือผู้อาวุโส ตลอดจนข้าราชการฝ่ายต่างๆ ซึ่งเป็น "เจ้าคนนายคน" คือเป็นเจ้านายของประชาชน การเชื่อโชคลาง ผีสิงเทวดา ซึ่งเห็นได้จากประเพณีทำบุญ 12 เดือน "ฮีต 12 คอง 14" ผีหรือเทวดาที่ชาวบ้านเคารพนั้น มีทุกประเภท นับตั้งแต่ผีเรือน ผีป่า ผีบรรพบุรุษ ผีตายโหง ผีต้นกล้วย ผีต้นไม้ใหญ่ ฯลฯ

ความสัมพันธ์ของคนในสังคม ตามหมู่บ้าน ตำบล อำเภอต่างๆ เป็นความสัมพันธ์ใกล้ชิดรู้จักกันเป็นการส่วนตัว ในฐานะญาติพี่น้อง คนรู้จัก และการติดต่อกันด้วยการค้าขาย การได้รับการช่วยเหลือ การส่งข่าวสารภายในสังคมชนบทเหล่านี้จึงเป็นไปในลักษณะปากต่อปาก ซึ่งยากต่อการแก้ไขให้ถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นต้นว่า ถ้ามีคนใดคนหนึ่งมีอิทธิพล บารมีพอสมควรพูดถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งผ่านทางที่ติ คนที่รับฟังก็จะพูดถึงผู้รับสมัครคนนั้นในทางที่

ติ หรืออาจดีกว่าคนพูดคนแรกต่อๆ กันไป โดยอ้างว่าเป็นคำพูดของผู้พูดคนนั้นคนนี่ ที่ผู้ฟังส่วนใหญ่ รู้จักกันดี และให้ความเชื่อถือ

การปกครองกันเองในสังคมเล็กๆ เช่น หมู่บ้าน ตำบล หรือการปกครองโดยฝ่าย เจ้าหน้าที่บ้านเมือง ถ้าจะมองว่าง่ายก็เหมือนง่าย แต่ถ้าจะพิจารณาว่ายากก็ยากเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าจะให้ประชาชนเชื่อฟังและทำตามโดยง่าย ก็ต้องให้ชนชั้นนำในสังคม เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน คนแก่เฒ่า พระสงฆ์ หรือครูในหมู่บ้าน บอกกล่าวแนะนำประชาชน และพาประชาชนทำ ประชาชนก็จะทำตามอย่างว่าง่าย เหตุนี้ข้าราชการจึงปฏิบัติตามนโยบายจากระดับสูงโดยการ ระดม (mobilized) ประชาชน ซึ่งทำให้เห็นผลเร็ว เช่น การทำให้ได้ร้อยละผู้ไปใช้สิทธิสูงๆ ก็ ต้องใช้ผู้นำชุมชนระดับต่างๆ นับตั้งแต่นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ ข้าราชการใน อำเภอทุกฝ่ายทุกคน ช่วยกันกระตุ้นจูงใจ หรือล่อหลอกด้วยสินจ้างรางวัลต่างๆ เช่น นโยบายของ จังหวัดคือมอบรางวัล เป็นงบประมาณอำเภอให้กับอำเภอที่มีร้อยละผู้ไปใช้สิทธิสูงสุดในจังหวัด การ ระดมดังกล่าวเมื่อทำก็แล้วกันไปไม่ได้ทำกันอย่างต่อเนื่องจริงจัง เพราะถ้าจะทำให้ได้ผลสำเร็จ สมบูรณ์ คือทำให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เกิดความสำนึกทางการเมือง โดยความคิด วิจารณญาณของตนเอง ก็ค่อนข้างจะทำได้ลำบาก คือ นับว่ายุ่งยากมากสำหรับผู้ปฏิบัติ เพราะ ประชาชนในเขตเลือกตั้งนี้ ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำ คือเพียงประถมศึกษา 4 หรือประถมศึกษา เจ็ด ประถมปีที่หก ซึ่งนับว่าเป็นความรู้ระดับพื้นฐานที่ต่ำมาก ยากยิ่งต่อการวางแผนพัฒนาให้เป็นไปใน ทิศทางที่ต้องการในเวลาอันสั้นตามหลักวิชาการ

เหตุนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งมีแนวโน้มว่าจะได้รับการเลือกตั้งมากที่สุดในเขตนี้ ต้อง เป็นคนในท้องถิ่น หรือถ้าเป็นคนต่างถิ่นก็ต้องมีเงินมาก มีญาติพี่น้องมาก มีความสัมพันธ์ที่ดีและ ใกล้ชิดกับประชาชนโดยทั่วไป ถ้าฐานะเศรษฐกิจไม่ดี ก็ต้องมีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ที่ประชาชนยอมรับ และถ้ามีฐานะทางเศรษฐกิจดี ต้องเสียสละช่วยเหลือทางด้านสาธารณกุศล สาธารณประโยชน์อย่างทั่วถึง จนประชาชนรู้จักชื่อเสียงเกียรติคุณโดยทั่วไป ในระหว่างฤดูกาล เลือกตั้ง ต้องจัดตั้งศูนย์รณรงค์หาเสียงเลือกตั้งขึ้นที่บ้าน หรืออาคารสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งหรือ หลายแห่ง เพื่อต้อนรับญาติพี่น้อง และประชาชนโดยทั่วไปที่อาสามาช่วยเหลือ หรือมาเรียกร้อง ขอบความช่วยเหลือ และต่อรองเรื่องคะแนนเสียง เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับผู้สมัครในใจ ประชาชนเสมอ วิธีการที่ท่าง่ายๆ ก็คือ "การให้" ตามที่ "ถูกขอ" การไม่มียึดมั่นกับกฎเกณฑ์ต่างๆ

มากเกินไป การไม่ปฏิเสธประชาชนหรือตอบตกลง หรือ รับปากให้คำมั่นสัญญา เพราะถ้าประชาชนเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียวมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้ว อาจทำให้ประชาชนอีกเป็นจำนวนมากมีทัศนคติที่ไม่ดีตามไปด้วย

ผู้สมัครหมายเลข 9 ซึ่งเกิดอยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 4 เล่าว่า ระหว่างปี พ.ศ.2507-2512 ซึ่งบิดาของผู้สมัครหมายเลข 9 คือ นายสี คำสุข มีรถยนต์บรรทุก 6 ล้อ จำนวน 1 คัน วิ่งรับผู้โดยสารและรับขนสินค้าเกษตรของชาวบ้านในเขต ต.โพธิ์ไทร อ.เขมราฐ ตามเส้นทางที่เป็นเส้นทางเกวียนลำบากมาก เพื่อนำไปขายในตัวจังหวัดระยะทางเกือบ 200 กิโลเมตรนั้น บิดาของผู้สมัครหมายเลข 9 ต้องทำการติดต่อกับผู้รับซื้อ ต่อรองเรื่องราคาให้กับเกษตรกร และ ยังต้องต้อนรับขับสู้ทั้งอาหาร ที่พัก สำหรับเกษตรกรที่นำสินค้ามาขายวันละกว่า 20 คนด้วย ทั้งนี้ เป็นบริการในฐานะญาติพี่น้อง คนรู้จัก หรือคนบ้านเดียวกัน โดยไม่มีสิ่งตอบแทน นอกจากราคา ค่าบรรทุกในอัตราต่ำอย่างเดียว และบางครั้งยังมีการติดค้างค่าโดยสารกันได้อีกด้วย ความสัมพันธ์ที่ติดต่อกันดังกล่าว ทำให้ญาติพี่น้องคนรู้จัก ซึ่งเคยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทั้งทางฝ่ายมารดา และมารดาแวะมาเยี่ยมเยียน มาพักอาศัยหรือส่งบุตรหลานมาอาศัยเพื่อศึกษาต่อเสมอ แต่เมื่อบิดาของผู้สมัครหมายเลข 9 เสียชีวิตแล้ว ความสัมพันธ์ก็ห่างเหินกันไป และเมื่อผู้สมัครหมายเลข 9 เติบโตขึ้น ความสัมพันธ์กับญาติพี่น้องก็ยังคงห่างเหิน ไม่ใกล้ชิดเหมือนเมื่อบิดายังมีชีวิตอยู่ ทั้งนี้ เพราะบิดาของผู้สมัครหมายเลข 9 นอกจากจะเกิดในเขตเลือกตั้งที่ 4 ยังอยู่อาศัยทำมาหากินจนมีลูกหลายคนจึง ได้ย้ายครอบครัวเข้าไปทำมาหากินในตัวจังหวัด

ด้วยสาเหตุต่างๆ ดังกล่าวมาทั้งหมดนั้น วิธีการหาเสียงของผู้สมัครหมายเลข 9 จึงไม่เหมาะสมกับเขตเลือกตั้งที่ 4 โดยประการทั้งปวง คะแนนเสียงที่ได้รับกับวิธีการหาเสียงจึงมีน้อยสำคัญต่อกัน หรือเหมาะสมกัน ไม่เป็นที่น่าประหลาดใจแต่อย่างใด แม้ว่าผู้สมัครหมายเลข 9 จะตระเวนหาเสียงได้เกือบ 300 หมู่บ้าน ปราศรัย และพูดคุยกับประชาชนนับหมื่นคน และหาเสียงด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมาย เลือกตั้งอย่างแท้จริง

วิธีการหาเสียงที่น่าจะมีประสิทธิภาพมากกว่าของผู้สมัครหมายเลข 9 ในการเลือกตั้งครั้งนี้ จึงควรเป็นวิธีการหลายอย่างดังนี้ คือ

1. การใช้จ่ายเงินในการหาเสียงไม่ต่ำกว่า 2 ล้านบาท
2. การจัดตั้งหัวคะแนนอย่างมีระบบ และทั่วถึง
3. หาเสียงเดี่ยว สร้างความนิยมเฉพาะตัว
4. จัดศูนย์รณรงค์หาเสียงเลือกตั้งขึ้นในทุกอำเภอ และ
5. ใช้วิธีการปราศรัย การเดินหาเสียงเคาะประตูบ้าน พูดคุยกับประชาชน

เพราะด้วยวิธีการต่างๆ ดังกล่าว ญาติพี่น้องก็เต็มใจจะช่วยเหลือ และพูดกันปากต่อปาก จนทำให้ผู้สมัครเป็นที่รู้จักของประชาชนในเวลาอันรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นวิธีการหาเสียงที่ทัดเทียมกับผู้สมัครคนสำคัญในเขตเลือกตั้งนี้ด้วย

ทดสอบสมมุติฐาน

การศึกษาวิจัย เรื่อง "การศึกษากรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้รับการเลือกตั้ง" นี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานไว้ว่า

1. ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีทรัพยากรทางการเมืองจำกัด กล่าวคือ มีทุนทรัพย์ในการหาเสียงน้อย ขาดอิทธิพล บารมี ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือจากพรรคการเมืองที่สังกัด เท่าที่ควร ตลอดจนเน้นการแถลงนโยบายในการหาเสียง และมีระยะเวลาในการหาเสียงระยะสั้น มักไม่ได้รับความสำเร็จในการหาเสียงในทางตรงกันข้าม ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีทรัพยากรทางการเมืองพร้อม เปรียงจะได้เปรียบในการหาเสียงอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การหาเสียงโดยเข้าถึงชนชั้นน่านในท้องถิ่น สร้างความสัมพันธ์กันเป็นส่วนบุคคล และหาเสียงโดยมีผลประโยชน์แลกเปลี่ยนกับผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เป็นยุทธวิธีสำคัญ

2. ทรัพยากรทางการเมืองสำคัญประการหนึ่ง ในระบบการเลือกตั้งของไทย คือ กลุ่มคนที่ทำงานช่วยเหลือผู้สมัครนั้น ทั้งที่เป็นกลุ่มหัวคะแนนซึ่งได้รับเงินค่าจ้าง หรือกลุ่มผู้สนับสนุนซึ่งทำงานด้วยความสมัครใจ ต่างก็นับว่าสำคัญมากต่อความสำเร็จในการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 9 เขตเลือกตั้งที่ 4 อุบลราชธานี ในการเลือกตั้งทั่วไป 24 กรกฎาคม 2531 ๙ ชัยยุทธวิธีในการหาเสียงสำคัญอยู่ 3-4 ประการ คือการปราศรัย การเดินหาเสียงกับประชาชนตามบ้านเรือน การติดโปสเตอร์ แจกบัตรเบอร์ และใบปลิว ซึ่งจะกระทำพร้อมๆ กันไปในการเข้าไปหาเสียงตามหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอต่างๆ กล่าวคือ เมื่อเข้าไปถึงหมู่บ้านใด ก็จะมีการประกาศเชิญชวนประชาชนมาฟังการปราศรัย เมื่อมีประชาชนมานั่งฟัง ผู้สมัครก็จะทำปราศรัย ขณะเดียวกันก็จะทำการติดโปสเตอร์ แจกบัตรเบอร์ให้กับประชาชนด้วย และทำเช่นนี้เรื่อยไปตามหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอต่างๆ ตลอดระยะเวลาในการหาเสียง ยุทธวิธีหาเสียงของผู้สมัครหมายเลข 9 ดังกล่าวนี้นี้ จึงนับเป็นวิธีง่ายๆ ไม่มีขั้นตอนมาก และไม่ยุ่งยากซับซ้อน และเป็นวิธีการหาเสียงที่อยู่ในกรอบของกฎหมายเลือกตั้ง ทั้งนี้ เมื่อรวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครหมายเลข 9 ซึ่งเป็นเงินเพียงประมาณ 10,000 บาทเศษ จึงไม่เกินจำนวนค่าใช้จ่ายในการหาเสียงซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ คือสามแสนห้าหมื่นบาท และแม้จะรวมค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์โปสเตอร์ และบัตรเบอร์ ซึ่งทางพรรคต้นสังกัดของผู้สมัครหมายเลข 9 จัดพิมพ์ให้ฟรี จำนวนเงินค่าใช้จ่ายของผู้สมัครหมายเลข 9 ก็คือ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อการเลือกตั้ง ค่าอาหาร ค่าพิมพ์ใบปลิว และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดอื่นๆ อีกเล็กน้อยเท่านั้น

จึงจะเห็นได้ว่า ผู้สมัครหมายเลข 9 มีทุนทรัพย์ในการหาเสียงน้อยมาก หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ มีทรัพยากรทางการเมืองจำกัด รวมทั้งขาดอิทธิพล บารมี อันจะทำให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 ยอมรับ ความช่วยเหลือจากพรรคการเมืองต้นสังกัด ก็มีเพียงค่าสมัครและค่าเดินทางรวม 7,000 บาท โปสเตอร์จำนวน 1,000 แผ่น และบัตรเบอร์จำนวน 10,000 แผ่น ผู้สมัครหมายเลข 9 จึงอาศัยเครื่องขยายเสียงซึ่งจัดซื้อในราคาเพียง 1,100 บาท ซึ่งมีแรงขยายต่ำทำการประชาสัมพันธ์ โฆษณา และปราศรัยแถลงนโยบายต่างๆ กับประชาชน เท่าที่สภาพการณ์ต่างๆ เป็นต้นว่า มีผู้ฟังมาก - น้อย สภาพแวดล้อมเสียงหรืออีกทีก็ ฝนตกหรือแดดออก จะอำนวยความสะดวกแม้จะทำการหาเสียงอย่างจริงจังต่อเนื่องเพียงใด ตลอดระยะเวลาประมาณ 40 วัน ผู้สมัครหมายเลข 9 ก็ไม่สามารถเดินทางหาเสียงได้ครบทุกพื้นที่ในเขตเลือกตั้งที่ 4 ทั้งนี้ เพราะมีรถยนต์ขนาดเล็กเก่าๆ เพียง 1 คัน พร้อมคนขับรถ 1 คน ช่วยในการหาเสียงเท่านั้น

ในทางตรงกันข้ามผู้สมัครรับเลือกตั้งอีกหลายคนในเขตเลือกตั้งเดียวกัน ซึ่งมีทั้งอดีต ส.ส. ผู้สมัครรับเลือกตั้งหลายสมัย นักการเมืองท้องถิ่น และนักการเมืองประเภทนักธุรกิจ พ่อค้า มีวิธีการหาเสียงที่มีประสิทธิภาพมาก เพราะบุคคลดังกล่าวนี้ จะหาเสียงด้วยยุทธวิธีหลายแบบ ครบถ้วนตามที่กฎหมายเลือกตั้งได้กำหนดรายการค่าใช้จ่ายไว้ ซึ่งได้แก่

- (1) การโฆษณา กระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชนอื่น ๆ
- (2) การพิมพ์ โฆษณา แจกจ่าย ประกาศ แผ่นป้าย ใบปลิว และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ
- (3) การจัดหาเครื่องเขียน แบบพิมพ์ ไปรษณียกร โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสาร

อื่น ๆ

- (4) การซื้อ เช่า หรือยืมสำนักงาน ยานพาหนะ วัสดุ อุปกรณ์ เกี่ยวกับการเลือกตั้ง
- (5) การว่าจ้างแรงงานทุกประเภท ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง
- (6) ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อการเลือกตั้ง
- (7) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการหาเสียงเลือกตั้ง ที่ไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งพระราช

บัญญัติ²¹

ผู้สมัครหลายคนใช้วิทยุ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ประกาศโฆษณาตนเองในการเลือกตั้ง จัดพิมพ์โฆษณาใบปลิว โปสเตอร์จำนวนมหาศาล ทำคัตเอาต์หรือแผ่นป้ายขนาดใหญ่วาดรูปผู้สมัคร ด้วยสีเส้นสวยงาม เต็มยศจำนวนหลายแผ่น ตกติดกับเสา และสถานที่ต่างๆ และยังมีแผ่นป้ายดังกล่าวอีกหลายขนาดทั้งขนาดกลาง ขนาดเล็กจำนวนมากด้วย และที่ขาดไม่ได้สำหรับผู้สมัครเหล่านี้ก็คือ การซื้อหรือเช่าอาคารสถานที่ ตั้งเป็นศูนย์รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ไว้ต้อนรับประชาชน และเป็นที่พักปะกัณของบรรดาหวัคะแนน และผู้สนับสนุนผู้สมัครด้วย ผู้สมัครเหล่านี้จะจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เกี่ยวกับการเลือกตั้งไว้ครบครันมีรถยนต์ซึ่งใช้ในการหาเสียงหลายคัน บางคนมีมากกว่า 10 คัน โดยมีการจ้างแรงงานให้ช่วยหาเสียงเป็นจำนวนมาก เป็นต้นว่า ฝ่ายรับผิดชอบติดโปสเตอร์ใน 500-600 หมู่บ้านทั่วเขตเลือกตั้งที่ 4 รวมทั้งการติดโปสเตอร์เพิ่มเติมเมื่อชำรุดเสียหาย และการแจกใบปลิวด้วย ฝ่ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ขั้บรถยนต์ติดป้ายผู้สมัครเปิดหมอลำ

²¹ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, มาตรา 32 และ มาตรา 33.

เปิดเพลงไปตามหมู่บ้านต่างๆ ฝ่ายตัวแทนหรือบรรดาหัวคะแนนทั้งหลาย และฝ่ายอื่นๆ อีกมาก ผู้สมัครเหล่านี้จึงเสียค่าใช้จ่ายทุกประเภทครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด และมีแนวโน้มว่าผู้สมัครหลายคนได้ทำการจ่ายเงินในการหาเสียงเกินกว่าสามแสนห้าหมื่นบาทตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย

นอกจากนั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งมีทรัพยากรทางการเมืองพร้อมเพียง ทั้งอิทธิพล บารมีและเงิน ก็ยังนิยมใช้วิธีการหาเสียงที่มีลักษณะต่างๆ ดังนี้คือ

1. จัดทำ ๑ ให้ เสนอ ๑ ให้ หรือสัญญาว่าจะให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใด อันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด
2. ๑ ให้ เสนอ ๑ ให้ หรือสัญญาว่าจะ ๑ ให้ เงิน หรือทรัพย์สินอื่น ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม แก่สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา หรือสถานสงเคราะห์อื่นใด
3. ทำการโฆษณาหาเสียงด้วยการจัดให้มีหรสพ และงานรื่นเริงต่างๆ
4. ทำสิ่งอันเป็นสาธารณประโยชน์ หรือสิ่งอื่นใด เพื่อประโยชน์ของบุคคลชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา หรือสถาบันอื่นใด ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือไม่ก็ตาม²²

เนื่องจาก การหาเสียงในลักษณะดังกล่าวนี้ แม้จะขัดต่อกฎหมายเลือกตั้ง แต่ก็ยากที่กฎหมายจะเอาผิดได้ เพราะประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 มักยินดีกับประโยชน์ที่ตนได้รับจากผู้สมัคร ทั้งเงินและสิ่งของต่างๆ ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนแจกให้ โดยประชาชนส่วนใหญ่รู้เท่าไม่ถึงการณ์หรืออาจไม่รู้เท่าทันผู้สมัคร เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งประเภทนี้มีวิธีการหลีกเลี่ยงกฎหมายอย่างฉลาด โดยตั้งหัวคะแนนหรือตัวแทนเข้าไปพูดตกลงกับประชาชนแทนตน ทั้งวิธีการและคำพูดที่ใช้ ก็มีลักษณะเป็นการขอร้อง อ้อนวอนให้ประชาชนช่วยเลือก และการให้เงิน และแจกสิ่งของกับประชาชนก็ถือเป็นการตอบแทนเล็กๆ น้อยๆ กับบุญคุณมากมายที่ประชาชนเลือกตน จนประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 หลายคนตัดสินใจไม่ดูว่าจะเลือกใครดีระหว่างผู้ใช้วิธีการหาเสียงดังกล่าว ซึ่งมีอยู่เกินกว่าสามคน เพราะสงสารอยากให้เป็น ส.ส.ทุกคน²³

²² พระราชบัญญัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522, มาตรา 35.

²³ สัมภาษณ์ แดง รุติะโพธิ์, อดีตกำนัน หมู่บ้านพะไล อ.โพธิ์ไทร, 7 กรกฎาคม 2531.

นอกจากนี้ ยังมีวิธีการหาเสียงของผู้สมัครประเภทนี้ ซึ่งนิยมใช้กันมากในเขตเลือกตั้งที่ 4 แม้ว่าจะเป็นวิธีการที่ขัดกับกฎหมายเลือกตั้งอย่างโจ่งแจ้ง วิธีการดังกล่าวก็คือ การจัดรถขนคนไปยังหน่วยเลือกตั้ง ดังที่พบเห็นอยู่โดยทั่วไป เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า "ห้ามมิให้ผู้สมัครผู้ใดจัดยานพาหนะนำผู้เลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้ง เพื่อการเลือกตั้ง หรือนำกลับไปจากที่เลือกตั้ง หรือจัดให้ผู้เลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้ง หรือกลับไปจากที่เลือกตั้ง โดยไม่ต้องเสียค่าโดยสารยานพาหนะ หรือค่าจ้าง ซึ่งต้องเสียตามปกติ หรือผู้ใดกระทำการเช่นว่านั้นเพื่อประโยชน์แก่ผู้สมัครใด"²⁴ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าวิธีการจัดรถขนคนไปยังหน่วยเลือกตั้งนี้ เป็นวิธีการหาเสียงที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในเขตเลือกตั้งที่ 4 ที่สุดวิธีหนึ่ง เนื่องจากว่าหน่วยเลือกตั้งกับบ้านเรือนราษฎรมักอยู่ห่างไกลกัน เมื่อประชาชนได้รับบริการเช่นนี้ ก็จะทำให้ความนิยมของผู้สมัครรับเลือกตั้งดังกล่าว ถึงแม้ว่าจะผิดกฎหมายเลือกตั้ง ผู้สมัครบางคนก็ยังพยายามนำมาใช้เสมอ

จะเห็นว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีทรัพยากรทางการเมืองพร้อมเพียง จะได้เปรียบผู้สมัครหมายเลข 9 มากในการหาเสียงเลือกตั้ง แม้ว่าวิธีการหาเสียงส่วนใหญ่จะเป็นวิธีการซึ่งหลีกเลี่ยงกฎหมาย แต่ก็ยังเป็นวิธีการหาเสียงที่ได้ผล เพราะเหมาะสมสอดคล้องตรงกับความรู้สึกและความต้องการของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การหาเสียงกับชนชั้นน่านในท้องถิ่น อันได้แก่ ข้าราชการฝ่ายต่างๆ ทั้งในระดับอำเภอ และจังหวัด พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนผู้นำชุมชนผู้มีชื่อเสียงในท้องถิ่น โดยผู้สมัครที่ดำรงตำแหน่ง ส.ส. นักธุรกิจ และพ่อค้า หรือนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งมีความสัมพันธ์ดี เป็นการส่วนตัวกับบุคคลต่างๆ ดังกล่าว เนื่องจากรู้จักสนิทสนมกันมาเป็นเวลานาน และเมื่อมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และชนชั้นน่านในท้องถิ่นเหล่านี้ให้การสนับสนุนผู้สมัคร ก็จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นสนับสนุนผู้สมัครคนนั้นตามไปด้วย เพราะสังคมในชนบทเป็นสังคมที่มีการแบ่งชนชั้นทางสังคมเป็น 2 ชั้น โดยกว้างๆ คือ ชั้นผู้นำและชนชั้นผู้ตาม หรือประชาชนโดยทั่วไป ยกตัวอย่างเช่น ในหมู่บ้านต่างๆ ชนชั้นน่านก็ได้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คนแก่เฒ่า ข้าราชการครู หรือผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าคนอื่น บุคคลเหล่านี้จะให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำต่างๆ รวมทั้งแก้ปัญหาข้อขัดแย้งของประชาชน ทำให้

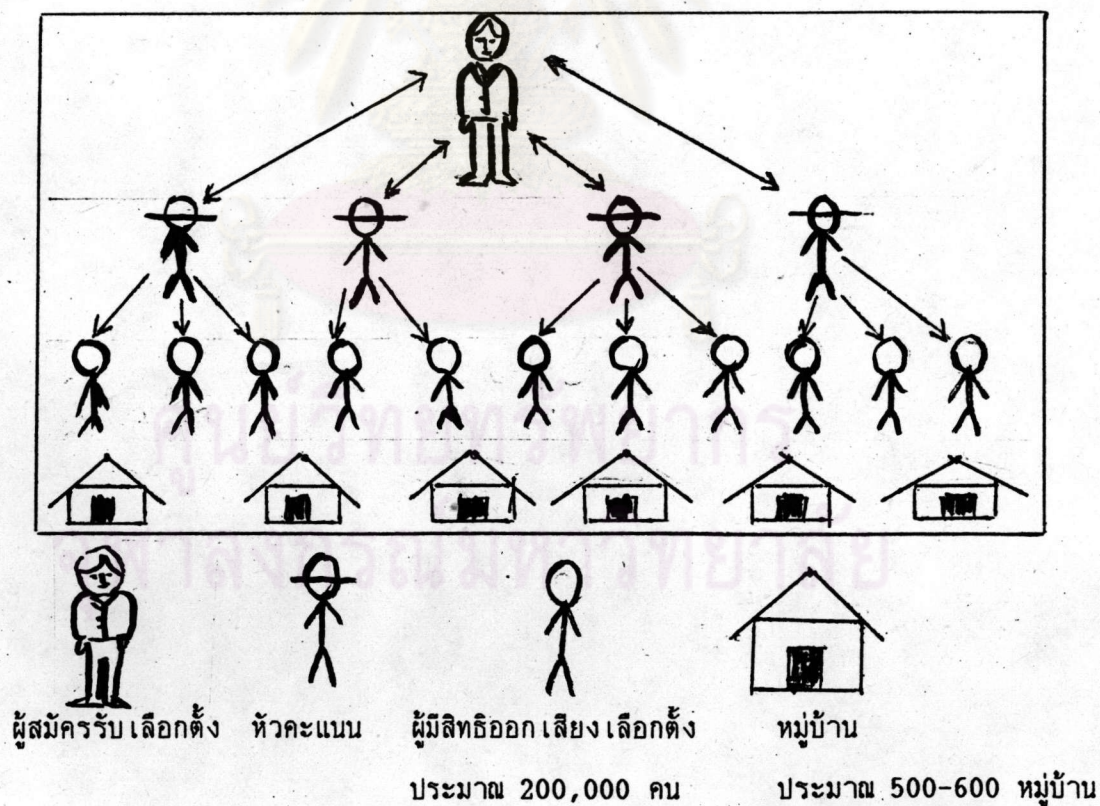
²⁴ พระราชบัญญัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, มาตรา 37.

ประชาชนเคารพนับถือ และยอมรับฟังความคิดเห็นต่างๆ นั่นคือ ชนชั้นนำเหล่านี้อยู่ในฐานะผู้อุปถัมภ์ (patrons) ซึ่งประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล (clients) ยอมรับว่าเป็นผู้อยู่ในฐานะทางสังคมเหนือกว่า ความสัมพันธ์ของคน 2 สถานะนี้ จะเชื่อมโยงด้วยความรู้จักผูกพันกันในฐานะคนท้องถิ่นเดียวกัน และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจต่างๆ เช่น การช่วยเหลือในเรื่องการแก้ปัญหาเรื่องการเงิน และอื่นๆ เหตุนี้ เมื่อชนชั้นนำในท้องถิ่นยอมให้ความสนับสนุนผู้สมัครคนใด ประชาชนอีกจำนวนมากมักเห็นดีเห็นงามตามไปด้วย และโดยปกติแล้ว ชนชั้นนำหรือผู้มีฐานะทางสังคมสูงกว่าประชาชน โดยทั่วไปในท้องถิ่น ก็มักทำตัวเป็นหัวคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งในฤดูกาลเลือกตั้งเสมอ

การเป็นหัวคะแนน ก็คือ การที่บุคคลยินยอมสนับสนุนผู้สมัคร และช่วยวิ่งเต้น ไปพบพูดชักชวนโน้มน้าวให้ประชาชนตามหมู่บ้าน ตำบลต่างๆ ที่หัวคะแนนรู้จักดี ให้ตัดสินใจเลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนที่ตนสนับสนุน การโน้มน้าวชักชวนให้ประชาชนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของบรรดาหัวคะแนนดังกล่าว จะมีความเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันตามลำดับขั้น กล่าวคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งใช้วิธีการระบบหัวคะแนนดังกล่าวจะจ่ายเงินให้กับหัวคะแนนเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นค่าตอบแทนการทำงานของหัวคะแนนเอง และอีกส่วนหนึ่งเพื่อให้หัวคะแนนนำไปมอบให้กับประชาชน เพื่อตอบแทนการที่ประชาชนลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัคร หัวคะแนนบางคนที่สามารถหาคะแนนเสียงดังกล่าวให้กับผู้สมัครได้มาก จนผู้สมัครได้รับการเลือกตั้งหลายสมัย จึงอาจได้รับค่าตอบแทนจำนวนมาก บางคนสามารถซื้อรถยนต์ใหม่ มีเงินฝากธนาคาร บางคนได้รับรถจักรยานยนต์เป็นค่าตอบแทนจากผู้สมัคร บางคนก็ได้เงินก้อน ตามแต่ผลงานและความพอใจ หรือตามที่ตกลงกันไว้กับผู้สมัคร ปัจจุบันนี้ ระบบหัวคะแนนเข้มแข็งมากในเขตเลือกตั้งที่ 4 บางพื้นที่ เช่น ต.นาตาล อําเภอบึงสามพัน อําเภอโพธิ์ไทร อําเภอเสนางคณิศร เป็นต้น จะมีบุคคลต่างๆ ทั้งที่เป็นคนซึ่งเป็นชนชั้นนำในท้องถิ่น และกลุ่มคนซึ่งสนใจการบ้านการเมือง รวมกลุ่มกันทำงานช่วยหาเสียงให้กับผู้สมัครในลักษณะของหัวคะแนนจำนวนมาก หัวคะแนนจึงนับว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่จะชี้ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะได้รับการเลือกตั้งหรือไม่ หรือได้รับคะแนนเสียงมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ เพราะในเขตเลือกตั้งที่ 4 มีอาณาเขตกว้างขวางมากถึง 6,836.76 ตารางกิโลเมตร หรือใหญ่กว่ากรุงเทพมหานคร ถึง 4 เท่า ประชาชนทั้งหมด 4 แสนกว่าคน กระจุกกระจายกันอยู่ในหมู่บ้านต่างๆ ประมาณ 500-600 หมู่บ้าน จึงนับว่าเป็นภาระยุ่งยาก และ เหน็ดเหนื่อยมากถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้ง จะใช้ความสามารถของตนเองตระเวน

หาเสียงพบปะประชาชนให้ทั่วถึง ภายในเวลาประมาณ 40 วัน หัวคะแนนจึงนับว่าอยู่ในสถานะที่เหมาะสม เพื่อปิดช่องว่างระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งนี้ เพราะแม้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนจะมีทรัพยากรทางการเมืองต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพล บารมี เงิน วัสดุอุปกรณ์ในการทำเสียง รดยนต์ เครื่องขยายเสียงอย่างดี พร้อมเพรียง แต่ถ้าขาดกลุ่มคนจำนวนมากทำงานช่วยเหลือแล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้งก็ไม่ได้ประโยชน์เต็มที่จากทรัพยากรทางการเมืองเหล่านี้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บรรดาหัวคะแนนซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถควบคุมคะแนนเสียงที่จะได้ค่อนข้างแน่นอน เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งกับหัวคะแนนมีผลประโยชน์แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

แบบแผนการทำเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งใช้ระบบหัวคะแนนเป็นตัวแทนออกไปหาเสียงกับประชาชนแทนตน สามารถจำลองเป็นรูปภาพได้ดังนี้ คือ

รูปที่ 11 วิธีการหาเสียงโดยใช้ระบบหัวคะแนนของผู้สมัครบางคน

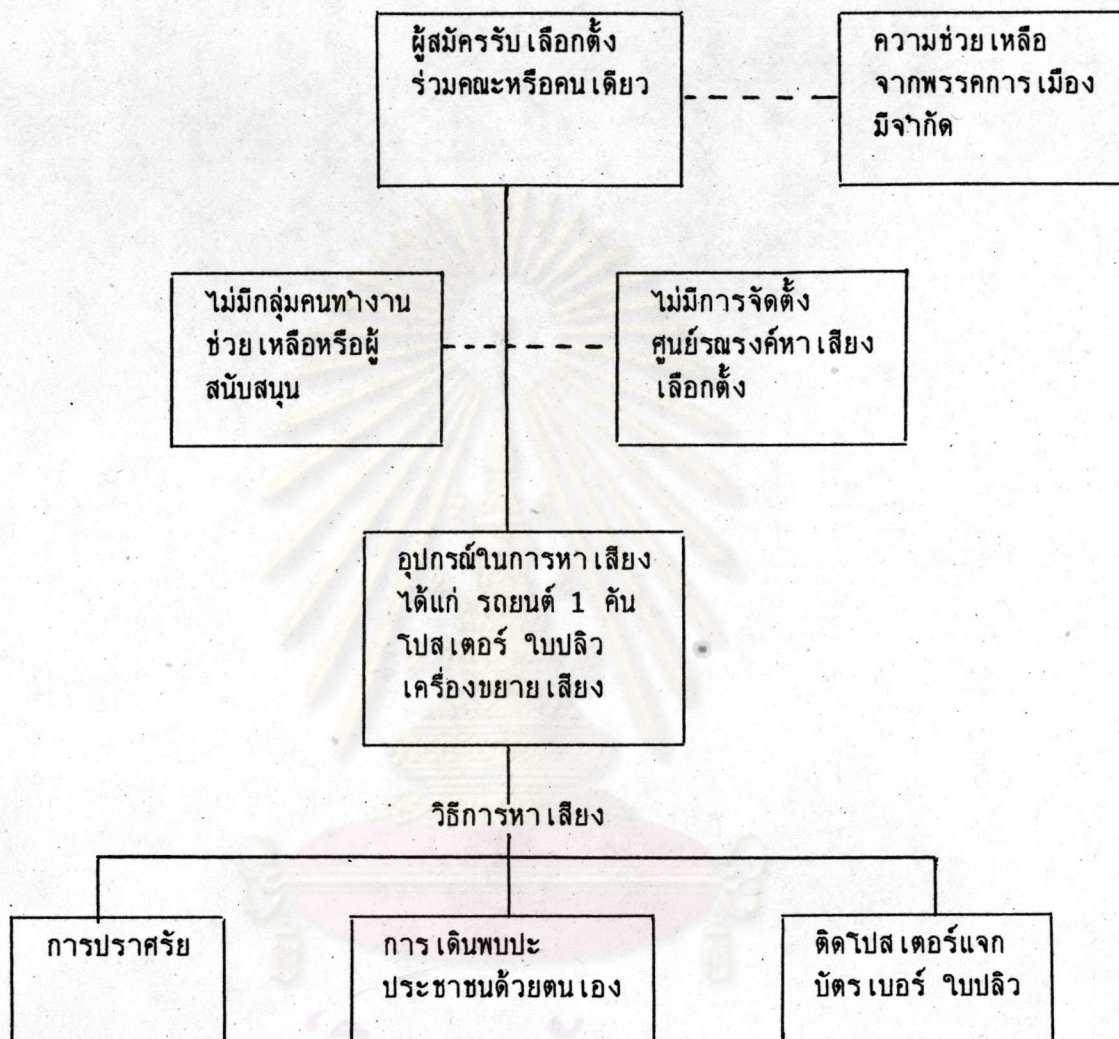
จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มบุคคลซึ่งทำงานช่วยเหลือผู้สมัครหาเสียง ไม่ว่าจะเป็นการจ้างแรงงาน เช่น เด็กติดโปสเตอร์ แจกบัตรเบอร์ และใบปลิว กลุ่มคนที่อาสาสมัครมาช่วยทำงานหาเสียง ซึ่งอาจมีน้อยมากในเขตเลือกตั้งที่ 4 เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งส่วนใหญ่ต้องจ้างแรงงานทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นคนขับรถ คนเขียนแผ่นป้าย ติดแผ่นป้าย เป็นต้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาหัวคะแนน ซึ่งทำงานหาคะแนนเสียงกับประชาชนโดยตรงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อผลสำเร็จในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งสังเกตเห็นได้โดยทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 4 นี้ ผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งทั้ง 3 คน และผู้ที่ได้รับคะแนนสูงๆ จำนวนนับหมื่นคะแนนขึ้นไป จะมีกลุ่มคนจำนวนมาก และบรรดาหัวคะแนนทำงานช่วยในการหาเสียงอยู่ตลอดเวลาในการรณรงค์หาเสียง ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีทรัพยากรทางการเมืองพร้อมเพรียง จึงนิยมจ้างแรงงานช่วยเหลือการหาเสียงฝ่ายต่างๆ รวมทั้งจัดระบบหัวคะแนนอย่างกว้างขวาง และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อบรรดาหัวคะแนนเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อผลสำเร็จในการเลือกตั้งครั้งต่อไปด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้ว จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษากรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง" จึงสามารถพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้ในการศึกษาทั้ง 2 ข้อดังกล่าว เพราะสภาพการณ์การหาเสียงเลือกตั้ง ในเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ในการเลือกตั้งทั่วไป 24 กรกฎาคม 2531 มีนัยสำคัญเกี่ยวข้องกับ "เงินทุนในการหาเสียงจำนวนมาก" และ "การจัดตั้งหัวคะแนน" โดยผู้สมัครสามารถยกระดับขึ้นเป็นชนชั้นนำ หรือผู้อุปถัมภ์ (patron) ได้รับความยอมรับจากประชาชน (clients) ดังเหตุผลที่ได้อธิบายและวิเคราะห์มาข้างต้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความไร้ประสิทธิภาพในการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งสามารถสรุปเป็นรูปแบบภูมิได้ดังนี้คือ

ประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 4 ประมาณ 450,000 คน ใน 500 - 600 หมู่บ้าน

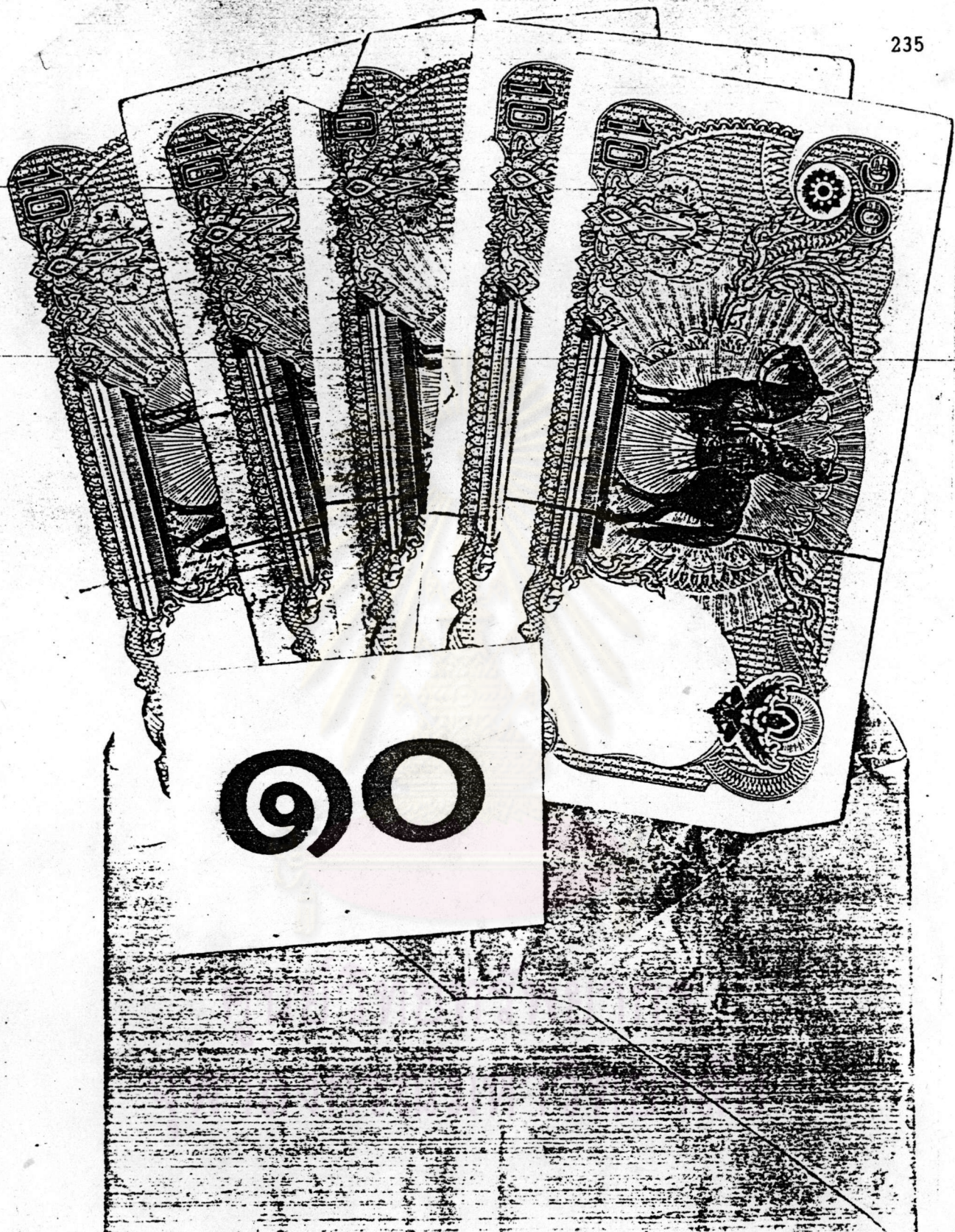
รูปที่ 12 แผนภูมิกระบวนการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง

ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง มักจะทำงานหาเสียงด้วยตัวเองเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะผู้สมัครมีทรัพยากรทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีเงินทุนในการหาเสียงจำกัด ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากพรรคการเมืองที่สังกัดเท่าที่ควร ผู้สมัครส่วนใหญ่จึงนิยมหาเสียงคนเดียว แม้จะหาเสียงเป็นหมู่คณะบ้าง แต่ก็มีวิธีการหาเสียงที่สามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจนอยู่เพียง 2-3 วิธีคือ

1. การปราศรัยกับประชาชน ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 10-100 คน
2. การเดินพบปะประชาชน มักทำได้จำกัดเพราะมีเวลาน้อยและประชาชนอยู่ในไรนา
3. การติดโปสเตอร์ แจกบัตรเบอร์ และใบปลิว แต่มีจำนวนจำกัดไม่สามารถทำได้ทั่วถึง

วิธีการหาเสียงดังกล่าวนี้ นอกจากจะทำได้อย่างจำกัดแล้ว ยังไม่สามารถสื่อสารกับผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย กล่าวคือ มีประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้นที่สนใจการฟังการปราศรัย หรือดูโปสเตอร์ และอ่านใบปลิวของผู้สมัคร และในจำนวนคนส่วนน้อยที่สนใจฟัง ดู และอ่านนี้ ก็เป็นประเภทที่ยังไม่ได้ตัดสินใจเด็ดขาดว่าจะเลือกผู้สมัครคนใดในการเลือกตั้ง การสื่อสารด้วยวิธีต่างๆ ดังกล่าวของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งจึงอยู่ในลักษณะชั้น "แนะนำ" ให้ประชาชนรู้จักยังไม่ถึงระดับ "การชักจูง" ให้เลือก เหมือนกับวิธีการแจกสิ่งของ หรือใช้หวัคะแนนไปติดต่อพูดคุยกับประชาชนถึงบ้านเรือนหลายๆ ครั้ง

นอกจากอุปสรรคจากการมีทรัพยากรทางการเมืองจำกัด ซึ่งส่งผลให้ผู้สมัครไม่สามารถเลือกใช้วิธีการหาเสียงที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์โดยทั่วไปแล้วผู้สมัครที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง ยังพบอุปสรรคเกี่ยวกับผู้สมัครร่วมคณะ ซึ่งมีทรัพยากรทางการเมืองในระดับเดียวกัน ทุกคนต่างมุ่งหวังความช่วยเหลือจำนวนมากจากพรรค เมื่อไม่มีความช่วยเหลือเพิ่มเติมก็เกิดความขัดแย้ง และยุติการหาเสียงร่วมคณะ ปัญหาในเขตเลือกตั้ง ซึ่งได้แก่พฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน และค่านิยมของคนไทยเกี่ยวกับความสัมพันธ์เป็นการส่วนตัว ตลอดจนอิทธิพลของชนชั้นนำในท้องถิ่น ก็มีผลสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกของประชาชน และเป็นอุปสรรคต่อผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งเป็นอย่างยิ่งเช่นกัน

หลักฐานการแจกเงินซื้อเสียง เขตเลือกตั้งที่ 1 อุบลราชธานี ในการเลือกตั้งทั่วไป 24 กรกฎาคม 2531.

๑๒

หลักฐานการใช้จ่ายเงินซื้อเสียง เขตเลือกตั้งที่ 1 อุบลราชธานี ในการเลือกตั้งทั่วไป 24 กรกฎาคม 2531.